

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı

Resim-İş Eğitimi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SANAT ESERLERİ ÜZERİNDEKİ KÜLTÜREL
SEMBOL VE MOTİFLERİ YORUMLAMASINA YÖNELİK BİR EYLEM
ARAŞTIRMASI**

AN ACTION RESEARCH ON MIDDLE SCHOOL STUDENTS' INTERPRETATION OF
CULTURAL SYMBOLS ON WORKS OF ART

Gözde DURSUN
ORCID: 0000-0003-3330-1451

Danışman
Doç. Dr. Hatice Kübra ÖZALP HAMARTA
ORCID: 0000-0001-6710-3117

Konya – 2025

ÖN SÖZ

Araştırmanın her aşamasında değerli görüş ve önerileri ile manevi desteğini aldığım hocam ve tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Hatice Kübra ÖZALP HAMARTA' ya ve araştırmamın şekillenmesinde değerli görüş ve önerileri ile katkıda bulunan hocalarıma sonsuz teşekkür ederim.

Çalışmalarım boyunca maddi manevi destekleriyle beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan başta ailem olmak üzere; bana moral veren yüksek lisans arkadaşım Sümeyye Bakırtaş Türker'e ve tüm dostlarıma içtenlikle teşekkür ederim.

Gözde DURSUN

Mayıs 2025

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU	v
BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
RESİMLER LİSTESİ.....	xi
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	3
1.1.1. Alt problem.....	5
1.2. Araştırmanın Amacı	5
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.4. Sayıtlılar (Varsayımlar).....	6
1.5. Sınırlılıklar.....	6
1.6. Tanımlar	6
2. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	7
2.1. Görsel Sanatlar Eğitimi	7
2.1.1. Kültürel Miras ve Sanat Tarihi.....	7
2.1.2. Sanat Eleştirisi	8
2.2. Motif.....	9
2.3. Sembol.....	14
3. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	21
3.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	21
3.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	22
4. YÖNTEM.....	24
4.1. Araştırmanın Modeli	24
4.2. Eylem Araştırması	24
4.2.1. Eylem Araştırması Süreci.....	25
4.2.2. Veli Onam Formu.....	26
4.2.3. Eylem Araştırmasında Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması	26
4.3. Araştırmanın Çalışma Grubu.....	27
4.4. Veri Toplama Araç ve/veya Teknikleri.....	28
4.5. Verilerin Çözümlemesi.....	30

5.BULGULAR	31
5.1. Ortaokul Öğrencilerinin Sanat Eserlerindeki Kültürel Semboller ve Motifleri Yorumlama Becerilerinin Geliştirilmesine Dayalı Bulgular.....	31
5.1.1. Araştırmacı Günlüğü ve Katılımcı Olmayan Gözlem Formuna İlişkin Bulgular	31
5.1.2. Ders Sonu Gözlem Formuna İlişkin Bulgular	32
5.1.3. Öğrenci Günlüğü Formuna İlişkin Bulgular	35
5.1.4. Öğrenci Ürünlerine ve Yazılı Değerlendirmelere İlişkin Bulgular	42
6. SONUÇ	43
6.1. Ortaokul Öğrencilerinin Sanat Eserlerindeki Kültürel Semboller ve Motifleri Yorumlama Becerilerinin Geliştirilmesine Dayalı Bulgulardan Elde Edilen Sonuçlar	43
7. TARTIŞMA VE ÖNERİLER	47
7.1. TARTIŞMA.....	47
7.2. ÖNERİLER	49
8. KAYNAKLAR	50
ÇALIŞMA TAKVİMİ	56
EKLER	57
EK 1- Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzin Belgesi	57
EK 2- Veli Onam Formu	58
EK 3- Yapılandırılmış Görüşme Formu (İhtiyaç Analizi).....	59
EK 4- Katılımcı Olmayan Gözlem Formu	60
EK 5- Araştırmacı Günlüğü	61
EK 6- Öğrenci Günlüğü	62
EK 7- Ders Sonu Gözlem Formu	63
EK 8- Sanat Eserleri Analizi Çalışma Kağıtları	64
EK 9- Öğrenci Çalışmaları	75
EK 10- Ürün Değerlendirme Ölçeği	82

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Ortaokul Öğrencilerinin Sanat Eserleri Üzerindeki Kültürel Sembol ve Motifleri Yorumlamasına Yönelik Bir Eylem Araştırması başlıklı tez çalışmamın toplam **52** sayfalık kısmına ilişkin, 11/04/2025 tarihinde tez danışmanım tarafından **Turnitin** adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı **%11** olarak belirlenmiştir.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Tez çalışması orijinallik raporu sayfası hariç
2. Bilimsel etik beyannamesi sayfası hariç
3. Önsöz hariç
4. İçindekiler hariç
5. Simgeler ve kısaltmalar hariç
6. Kaynaklar hariç
7. Alıntılar dahil
8. 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Necmettin Erbakan Üniversitesi Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve tez çalışmamın, bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranının (%30) altında olduğunu ve intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

15/05/2025

Gözde DURSUN

Doç. Dr. Hatice Kübra ÖZALP HAMARTA

BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ

Bu tezin tamamının kendi çalışmam olduğunu, planlanmasından yazımına kadar tüm aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez hazırlama kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını ve bu kaynakların kaynaklar listesine eklendiğini beyan ederim.

15/05/2025

Gözde DURSUN

ÖZET

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı
Resim-İş Eğitimi Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SANAT ESERLERİ ÜZERİNDEKİ KÜLTÜREL SEMBOL VE MOTİFLERİ YORUMLAMASINA YÖNELİK BİR EYLEM ARAŞTIRMASI

Gözde DURSUN

Sanat eğitimi, kültürel mirasın korunarak yeni kuşaklara aktarılmasında önemli bir rol oynar. Bu alan içerisinde yer alan sembol ve motifler, geçmişten günümüze aktarılan kültürel birikimin görsel ifadesi olarak değerlendirilir ve sanatın diliyle buluşarak öğrencilerin dünyasında yeni anlamlar kazanır. Görsel sanatlar derslerinde bu unsurların işlenmesi, öğrencilerin yaşadıkları toplumun kültürel temellerine dair farkındalık kazanmalarına olanak tanır. Görsel sanatlar eğitiminde yer alan sembol ve motifler, öğrencilerin sanat eserlerini ve kültürlerini daha kolay anlamalarına katkıda bulunur. Bu doğrultuda, kültürel miras öğrenimi; sanat eserlerinde yer alan sembol ve motiflerin analizi yoluyla daha etkili bir şekilde kazanılabilir. Bu bağlamda, öğrencilerin sanat eserlerindeki sembolik dili çözümlenmesi, yalnızca sanatsal becerilerinin değil aynı zamanda kültürel farkındalıklarının da gelişmesine katkı sağlar. Özellikle yerel kültüre ait motiflerin tanıtılması ve bu sembollerin tarihsel anlamlarıyla ele alınması, öğrencilerin kültürel kimlik gelişimine önemli katkılar sunar.

Bu eylem araştırmasında amaç, ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin sanat eserlerinde yer alan yerel kültüre ait sembol ve motifleri öğrenme, anlama ve yorumlama becerilerinin geliştirilmesidir. Yapılan ihtiyaç analizi sonucunda öğrencilerin sanat eserlerinde yer alan sembol ve motifleri fark etmedikleri ya da anlamlarını bilmedikleri ortaya çıkarılmıştır. Bunun sonucunda öğrencilerin sanat eserlerini çözümlenmede ve yorumlamada zorluk yaşadığı gözlemlenmiştir.

Araştırma, görsel sanatlar dersi 5. sınıf öğretim programında yer alan “G.5.2.1. Yerel kültüre ait motifleri açıkla” kazanımı esas alınarak yürütülmüştür. Uygulama süreci 9 haftayı kapsar şekilde planlanmıştır. Öğrenciler tipik durum örneklemeyle seçilen 18 öğrenciden oluşmuştur. İlgili çalışma grubu Konya İli Meram ilçesine bağlı bir ortaokulda yer almaktadır. Veri toplama sürecinde öğrenci günlükleri, gözlem formları, sanat çalışmaları, video kayıtları, yapılandırılmış görüşmeler ve ürün değerlendirme ölçeklerinden yararlanılmıştır. Veriler, içerik analizi ve betimsel analiz yöntemleriyle çözümlenmiştir.

Araştırma sonucunda, uygulanan öğretim süreci sonunda öğrencilerin sembol ve motiflerin anlamlarını yalnızca öğrenmekle kalmayıp, sanat çalışmalarını oluştururken bunları kullanarak yeni tasarımlar yapmaya ve yorumlamaya başladıkları, bunun sonucunda eleştirel düşünme ve yorumlama becerilerinde gelişme gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Miras, Sembol, Motif, Görsel Sanatlar Eğitimi

ABSTRACT

Necmettin Erbakan University, Graduate School of Educational Sciences
Department of Fine Arts Education
Art Education Program
Master Thesis

AN ACTION RESEARCH ON MIDDLE SCHOOL STUDENTS' INTERPRETATION OF CULTURAL SYMBOLS AND MOTIFS IN ARTWORKS

Gözde DURSUN

Art education plays an important role in preserving and transferring cultural heritage to new generations. The symbols and motifs in this field are considered as the visual expression of the cultural accumulation transferred from the past to the present and gain new meanings in the world of students by meeting the language of art. Processing these elements in visual arts lessons allows students to gain awareness of the cultural foundations of the society they live in. Symbols and motifs in visual arts education contribute to students' understanding of artworks and cultures more easily. Accordingly, cultural heritage learning can be gained more effectively through the analysis of symbols and motifs in works of art. In this context, students' analysis of the symbolic language in works of art contributes to the development of not only their artistic skills but also their cultural awareness. In particular, introducing the motifs of local culture and analyzing these symbols with their historical meanings contributes significantly to the development of students' cultural identity.

The aim of this action research is to improve the skills of 5th grade middle school students in learning, understanding and interpreting the symbols and motifs of local culture in works of art. As a result of the needs analysis, it was revealed that students did not recognize the symbols and motifs in works of art or did not know their meanings. As a result, it was observed that students had difficulty in analyzing and interpreting works of art.

The research was conducted based on the acquisition “G.5.2.1. Explains the motifs of local culture” in the 5th grade visual arts course curriculum. The implementation process was planned to cover 9 weeks. The students consisted of 18 students selected by typical case sampling. The relevant study group is located in a secondary school in Meram district of Konya province. Student diaries, observation forms, art works, video recordings, structured interviews and product evaluation scales were utilized in the data collection process. The data were analyzed by content analysis and descriptive analysis methods.

As a result of the research, it was concluded that at the end of the teaching process, students not only learned the meanings of symbols and motifs, but also started to make new designs and interpret them while creating their artworks, and as a result, they improved their critical thinking and interpretation skills.

Keywords: Cultural Heritage, Symbol, Motif, Visual Arts Education

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1.Öğrencilerin Sembol ve Motif Bilgisine Yönelik İhtiyaç Analizi Sonuçları	4
Tablo 2. Haftalık Ders Programı Çizelgesi	26
Tablo 3. Gözlem Formlarından Elde Edilen Tema ve Kodlar.....	31
Tablo 4.Araştırmacı Günlüğü ve Katılımcı Olmayan Gözlem Formuna İlişkin Bulgular	31
Tablo 5. Ders Sonu Gözlem Formuna Ait Tema ve Kodlar.....	32
Tablo 6.Birinci ve İkinci Hafta Ders Sonu Gözlem Formuna Ait Bulgular.....	33
Tablo 7.Üçüncü Hafta Ders Sonu Gözlem Formuna Ait Bulgular	33
Tablo 8.Dördüncü ve Beşinci Hafta Ders Sonu Gözlem Formuna Ait Bulgular	34
Tablo 9.Altıncı Hafta Ders Sonu Gözlem Formuna Ait Bulgular.....	34
Tablo 10.Öğrenci Günlüğü Formlarından Elde Edilen Tema ve Kodlar	35
Tablo 11.Öğrencinin Deste Öğrendiği En Önemli Şey	35
Tablo 12.Öğrencinin Derste En Çok Keyif Aldığı Aktivite.....	36
Tablo 13.Öğrencinin Derste Karşılaştığı Zorluklar.....	37
Tablo 14.Öğrenciyi Derste En Çok Etkileyen Şey	37
Tablo 15.Öğrencinin Öğrendiklerini Geliştirmek için Planladığı Eylemler	38
Tablo 16.Öğrencinin Derse Genel Bakışı.....	39
Tablo 17.Öğrenci Ürünlerine ve Yazılı Değerlendirmelere İlişkin Bulgular.....	42

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Eylem Araştırmasının Aşamaları	25
Şekil 2. Birinci Hafta Öğrencilerin Derse Verdikleri Puanlar	39
Şekil 3. İkinci Hafta Öğrencilerin Derse Verdikleri Puanlar	39
Şekil 4. Üçüncü Hafta Öğrencilerin Derse Verdikleri Puanlar	40
Şekil 5. Dördüncü Hafta Öğrencilerin Derse Verdikleri Puanlar	40
Şekil 6. Beşinci Hafta Öğrencilerin Derse Verdikleri Puanlar	41
Şekil 7. Altıncı Hafta Öğrencilerin Derse Verdikleri Puanlar	41

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1-2.Kayseri Yöresi Hayat Ağacı motifli kilim, 1,70x 1.08 cm.Yakutiye Medresesi Hayat Ağacı Motifi (Erzurum)	10
Resim 3-4-5.Bedri Rahmi, Merhaba renk/ Soyut ağaçlar çalışması.Gustav Klimt, “Hayat Ağacı”,1905-11,Suluboya,195 x 102 cm,.Eren Eyüpoğlu, 1913-88, “Pazar-Alışveriş, Tuval Üzerine Yağlı Boya.....	11
Resim 6-7. Kubadabad Sarayı (1236) çinilerinde tavus kuşu (Konya Karatay Medresesi Çini Eserler Müzesi), Fikret Otyam, “Otyam'ın Fırçasından”, 1982,26 x 100 cm	12
Resim 8. Sivas Divriği Ulu Camii, Darüşşifa Taç Kapı, Sekiz Köşeli Yıldız Motifi ..	13
Resim 9. Beyşehir Kubadabad Sarayı, Sekiz Köşeli Yıldız Üzerine Tasvir Edilmiş Çift Başlı Kartal Çini	13
Resim 10. Konya Kalesi'nden Çift Başlı Kartal, Konya İnce Minerali Medresesi.....	15
Resim 11. Mehmet Başbuğ, “Manas Destanı”, 2011, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 100x150 cm	15
Resim 12. Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Aşık Veysel”, 1954, Kağıt Üzerine Guaj Boya, 37x27cm.....	16
Resim 13-14. Cemal Tollu, “Dervişler Sema Ayininde”, Tarih Bilinmiyor. İbrahim Çallı, “Sema”, 1938, Tuval Üzerine Yağlı Boya	17
Resim 15-16. Nuri Abaç, “Karagöz'ün Kayığı” . Nuri Abaç, ”Kivi”,1997, Tuval Üzerine Yağlıboya, 40x50 cm	18
Resim 17.Osman Hamdi Bey, “İki Müzisyen Kız”, 1880, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 58 cm × 39 cm.....	19
Resim 18.Turgut Zaim, “Halı Dokuyanlar I”, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 40 x 34 cm, 1906.....	20

BÖLÜM 1

1. GİRİŞ

Kültür, geçmişten günümüze insan temelli olayların sonucunda meydana gelen faaliyetlerin tümüdür (Aykut & Koç, 2021, s. 847). “En basit şekliyle kültür deyince sadece insana özgü vasıfların bulunduğu, diğer türlerde bulunmayan şeyler olduğunu çıkarımını yapabiliriz. Bunlar, bilgi, inanç, sanat, gelenek ve teknoloji, ilke ve kuralları içerir” (Kroeber, 1948, Akt. Yağcı, 2023, s. 10).

Kültür kavramını dört farklı açıdan tanımlamak olanaklıdır:

- “1. *Kültür, bir toplumun ya da bütün toplumların birikimli uygarlığıdır.*
2. *Kültür, belli bir toplumun kendisidir.*
3. *Kültür, bir dizi sosyal süreçlerin bileşkesidir.*
4. *Kültür, bir insan ve toplum kuramıdır”* (Güvenç, 1975, s. 95).

Eserler, bir dönemin kültürel ve sosyal oluşumlarının anlaşılmasını sağlayan önemli bir kaynak olarak görülmektedir. Bunu Soysaldı şu şekilde ifade etmiştir:

“Tarih boyunca üretilen kültür ve sanat eserlerinin günümüze ulaşılabilen örnekleri müzelerde yerini almıştır. Bu arkeolojik veya etnografik eserlerde o dönemlerin yaşam tarzları, giyim-kuşam- süslenme, mimari sanatlar göz önüne serilmektedir. Bugün bu eserleri seyredenler o dönem insanların inandığı kutsal değerleri, kadın-erkek ilişkileri, toplum düzeni, yönetim biçimleri, sembolik değerleri bu eserler üzerinden okuyabilmektedir” (Soysaldı, 2018, s. 306).

Kültür bir toplumun kimliğini, inançlarını, değerlerini ve yaşam tarzını oluşturan bir yapıdır. Aynı zamanda kültür, insan ilişkilerini ve bakış açılarını etkiler. Kültür, toplumların geçmiş tecrübelerini gelecek nesillere aktarma ve toplumları birleştirici bir güce sahiptir. Sanatın da kültür gibi toplumları birleştirici ve yansıtıcı özellikleri vardır. Sanat eserinden, o dönemin kültürünü çözümleriz.

Sanat ise sanatçısının da içerisinde bulunduğu toplumun temel özelliklerinden faydalanarak ortaya çıkar. Sanat ve kültürün, toplumsal ve evrensel açılarıyla insanları birbirine bağlayıcı bir özelliği bulunmaktadır. Aynı zamanda insanların var olduğu her yerde toplumsal bir değer olarak görülmüştür (Ayaydın vd., 2011, s. 45). Sanat ve toplum bağlantısı bu yönden toplumsal ve kültürel farklılıkların bir aynasıdır (Azılıoğlu & Yılmaz, 2021, s. 445). Sanatın kapsamında, yalnızca bireysel bir yaratıcılık süreci bulunmamaktadır, ayrıca sanatçının toplum ve kültür üzerinde tesiri vardır (Boas, 2017, Akt. Fırat, 2019, s. 51). “Sanat hem kültürü

şekillendiren hem de kültürle birlikte şekillenen bir olgudur. Bu niteliğinden dolayı sanat ve kültür kavramları genellikle birlikte kullanılmakta ve ayrılmaz bir bütün olarak düşünülmektedir” (Deniz & Çağlayan, 2022, s. 158). Bu ifade, sanatın hem kültürü biçimlendiren bir güç olduğunu hem de kültürle beraber gelişip değiştiğini belirtmektedir.

Sanat eğitimi, toplumumuzun kültürel mirasını gelecek nesillere aktarmak ve bireyler aracılığıyla edindiğimiz değerlerin muhafazasını sağlamaktadır (Akkurt & Boratav, 2018, s. 56). Sanat eğitimi alan bireyler, hem kendi kültürlerini hem de diğer kültürleri tanıma imkanı edinirler. Farklı kültürleri öğrenerek kendi kültürlerini özümserler ve diğer kültürlerle karşı da saygı duyma becerisi geliştirirler (Fırat, 2019, s. 21). Görsel sanatlar eğitimi, küçüklükten itibaren başlayarak bireyleri kültürel açıdan eğitir (Özsoy, 2015, s. 39). Görsel sanatlar eğitimi alan öğrenciler, farklı yaşam tarzlarında oluşmuş olan sanat eserlerini inceleyip içeriğini anlamayı öğrenir. Aynı zamanda, yerel ve evrensel sanatın farklı kavram ve anlamlarını tanımlamayı öğrenirler (Gökay vd., 2011, s. 16). “İnsanın genel eğitimini bir bütünlük içerisinde düşünürsek, sanat eğitimi genel eğitimin bir parçası olarak kabul etmek zorundayız” (Gençaydın, 1990, Akt. Tuzlak, 2004, s. 35). Bu cümlesi ile Gençaydın sanat eğitimin genel eğitim içerisindeki yerini vurgulamıştır. “Sanat eğitimi alan bireyin birçok açıdan öğrenciyi geliştirdiği, eleştirel bir bakış açısı ve çoğulcu bir anlayış biçimi kazandırmasından dolayı sanat eğitiminin önemi büyüktür” (Erdoğan, 2020, ss. 303-304). Sanat, insan yaşamının her alanında var olan bir yapıdır. Toplum ve birey, bilinçli veya bilinçsiz, eğitilmiş veya eğitimsiz her koşulda sanat üretir. Sanat eğitimi sistematik bir şekilde aktarılsa da, halk müziği, geleneksel el işleri veya motiflerin kullanımı gibi örneklerle sanatın varlığı ispatlanabilir. Bunun sonucunda genel eğitimde sanatın önemi göz ardı edilmemelidir, çünkü insanın zihinsel etkinliğinde önemli bir rol oynar (Pınarbaş, 2010, s. 16).

Sanat eserleri, toplumun yaşayış biçimlerini, değerlerini, düşüncelerini ve bakış açılarını yansıtan argümanlardır. Bir ülkenin kültürü, sanat eserlerinin ortaya çıkış sürecinde belirleyici bir etkidir ve onların içeriklerini, düşüncelerini ve biçimlerini etkiler (Çölgeçen & Şen, 2021, s. 337). Sanat eseri, insan hayatının belirli dönemlerini simgeleyerek, bireyin o dönemdeki yaşantısının bir kaydı niteliğinde olmasını sağlar (Mercin & Alakuş, 2007, s. 16). Sanat eseri simgelediği konunun belli bir dönem ve mekan içerisinde göstergesidir (Erinç, 1995, s. 43). Her sanat eserinde, sanatçının ve kullanıcının hayat felsefesini yansıtan sembolik biçimler, renkler ve diğer nitelikler bulunabilir. Bu nedenle, geçmiş nesillerden kalan kültürel miras oldukça değerlidir (Soysaldı, 2018, s. 306). Sanat eserleri aracılığıyla geçmişin anlaşılması ve

anlam kazanması sağlanır. Sanat türleri, kendine has bir dil oluşturarak bilgi aktarırlar (Ünver, 2016, s. 872). Sanat eserleri, toplumların değişen durumlarına bağlı olarak, farklı dönemler ve toplumlar arasında farklı biçimlerde anlamlandırılan ve bu nedenle toplumun dinamik birer ibaresi olan kültürel niteliklerdir (Soysaldı, 2018, s. 307). Sanat eserleri birer sembol, sanatçının eserini oluşturulma aşamaları ise sembolleştirme ile gerçekleşir. Bu nedenle, sanat eserinde anlam, sanatçının duygu ve düşünceleri ile sembollere dönüşür (Batur, 2014, s. 136). “Sanat yapıtı, kavramsal olarak inşa edilmiş bir dizi duygu ve düşünceyi sembolik olarak aktaran ve üretiminde belirli bir tarzda yetenek, beceri ve bilgi gerektiren kültürel bir üründür” (Sankır, 2018, s. 527).

Motif ve semboller kullanıldığı yerdeki dönemin kültürünü yansıtır. Nazlı ve Eğinli’ye (2018, s. 57) göre, kültürün kalıcı bir şekilde aktarılmasında ve genişlemesinde en önemli faktör, kültürün bir semboller topluluğu şeklinde var olmasıdır. Bu nedenle sembollerin anlamlarını bilmek kültürümüzü tanımamızı sağlar. Ayaydın’a (2012a, s. 260) göre, sembollerin anlamlarını öğrenmenin ilk aşaması sembolü fark etmektir.

Bu araştırmada, yapılan ihtiyaç analizine göre öğrencilerin çoğunluğu sembol ve motifleri sanat eserleri üzerinde fark etmemişlerdir. Fark eden azınlıkta olan öğrencilerin ise sembol ve motiflerin anlamlarını bilmediği tespit edilmiştir. Bu nedenle, öğrenciler karşılaştıkları sanat eserlerini analiz edememekte ve yorumlayamamaktadır. Öğrencilerin kendi kültürlerine olan aidiyet duygusunun gelişmesi açısından ve sanat eğitiminin verimli bir şekilde öğrenilmesi açısından bu araştırma önemlidir. Bu araştırma, ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin sanat eserlerindeki kültürel sembol ve motifleri tanımlama ve yorumlama becerilerini geliştirmeyi amaçlamaktadır.

1.1. Problem Durumu

“Türk kültüründe motiflerin önemli bir yeri bulunmaktadır. Türk insanı sevincini, üzüntüsünü, özlemini, öfkesini, sevgisini kısaca bütün duygu ve düşüncelerini anlatmada motifleri kullanmışlardır” (Kayabaşı & Yanar, 2013, s. 183). Bu cümleye göre motifler, Türk kültüründe sadece estetik amacıyla değil, zengin ve çok yönlü bir ifade aracı olarak da kullanılmıştır.

Görsel sanatlar programındaki 5. sınıfın kültürel miras öğrenme alanında bulunan “G.5.2.1. Yerel kültüre ait motifleri açıklar” kazanımına göre öğrenciler, “*Mimari, resim, halı, kilim, takı, çini, yazma eserleri, tuğra vb. eserler üzerindeki sembolik anlamlar taşıyan motifler üzerinde durulur. Bu alanla ilgili sanatçı ve zanaatkârların eserleri; Sivas Divriği Ulu Camii*

ve Şifahanesi, Erzurum Çifte Minareli Medrese, Dolmabahçe Sarayı vb. yapılardaki motifler; geleneksel Türk sanatlarında yer alan lale, karanfil, hayat ağacı gibi motifler gösterilebilir. Motiflerin anlamları üzerinde durulurken Selçukluların sekiz köşeli yıldızının adalet, eşitlik, hak anlamlarına geldiği ve bu kavramların neler olduğu açıklanabilir” (MEB, 2018, s. 24). 5-8. sınıflar için Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı, sanat eserlerini daha detaylı ve derinlemesine değerlendirmeyi ve sanatçıların eserlerinde kullandığı sembolleri analiz etme becerisi kazanmayı hedefler (MEB, 2018, s. 9). Buna göre, sanat eserleri üzerindeki sembol ve motiflerin yorumlanmanın önemli olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle, 5. sınıf görsel sanatlar dersi öğretim programında yer alan G.5.2.1. kazanımından yola çıkarak 5. sınıf öğrencilerine uygulanan ihtiyaç analizi uygulanmıştır (EK-3). İhtiyaç analizinde öğrencilere dört adet görsel verilmiştir. Öğrencilerden görselde bulunan kültürümüze ait sembol veya motifleri bulması ve ne anlama geldiğini yazması istenmiştir. İhtiyaç analizine göre bu kazanımda eksiklik olduğu anlaşılmıştır.

Soru Sayısı	Doğru Cevap Sayısı	Yanlış Cevap Sayısı	Başarı Yüzdesi
1. Soru	17	18	%48,57
2. Soru	4	31	%11,43
3. Soru	1	34	%2,86
4. Soru	3	32	%8,57

Tablo 1. Öğrencilerin Sembol ve Motif Bilgisine Yönelik İhtiyaç Analizi Sonuçları

Ortaokul 5.sınıf seviyesinde yapılan ihtiyaç analizi sonucunda, 35 öğrenciden birinci soruya doğru cevap verenlerin sayısı 17, yanlış cevap verenlerin sayısı 18 çıkmıştır. İkinci soruya doğru cevap verenlerin sayısı 4, yanlış cevap verenlerin sayısı 31’dir. Üçüncü soruya 1 kişi doğru, 34 kişi yanlış cevap vermiştir. Dördüncü soruya 3 kişi doğru, 32 kişi yanlış cevap vermiştir. Sonuç olarak, birinci soruda başarı yüzdesi %48,57, ikinci soruda %11.43, üçüncü soruda ise %2.86, dördüncü soruda ise %8.57’ tür. Bu oranlara göre öğrencilerin kültürel sembol ve motifleri seçebilme ve yorumlama becerileri düşük çıkmıştır. Öğrenciler kültürel sembollerin ne olduğunu ve anlamlarını kavrayamamışlardır. Araştırmanın problem durumunu şekillendiren en temel faktör öğrencilerin bu konudaki eksikliğinin fark edilmiş olmasıdır.

Bu çalışmada, öğrencilerin eserlerde yer alan kültürel sembol ve motifleri seçebilmeye dair eksiklerini ele alınmış ve öğrencilerin bu konuda gelişmelerini hedefleyen uygulamalar yapılmıştır. Bu işlem araştırması, “Ortaokul 5.sınıf öğrencilerinin sanat eserlerindeki kültürel sembol ve motifleri yorumlama becerileri nasıl geliştirilebilir?” sorusuna odaklanacaktır.

1.1.1. Alt problem

Bu araştırmanın temel problemine ek olarak alt problemleri şu şekilde belirtilmiştir:

1. Ortaokul öğrencilerinin sanat eserlerindeki kültürel semboller ve motifleri yorumlama becerilerinin geliştirilmesine dayalı sonuçlar nelerdir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Sanat, insanlar arasında ayırım yapmadan, tüm dünyanın ortak olarak deneyimleyebileceği evrensel bir araçtır (Mercin & Alakuş, 2007, s. 17). Sanat, toplumdan bağımsız düşünülemez. Bu nedenle; sanat eğitimi ile toplumların yıllarca biriktirdikleri kültürel değerleri bilmek, bu değerleri oluşturan toplumları daha iyi tanımak demektir (Ünver, 2016, s. 875). Sanat eserini anlamak için sanatın dilinin öğrenilmesi gerekir. Sanatın dili öğrenildiğinde, eseri analiz etmek ve anlamak kolaylaşır. Sanat eseri ile daha güçlü bir bağ kurulur (Boydaş, 2002, Akt. Mercin & Alakuş, 2005, s. 40).

Bu nedenle, bu araştırmanın amacı, ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin sanat eserlerinde yer alan kültürel sembol ve motifleri tanımlama ve yorumlama becerilerinin geliştirilmesidir.

1.3. Araştırmanın Önemi

“Duygu, düşünce, hayal ve tasarımların söz, yazı ve resme dökülmüş şekli olarak tanımlanan semboller, bu özellikleriyle kültürlere özgü şifre ve kodları oluşturmaktadır. Her sembol, kültürel yapı içerisinde söylemsel alt yapısıyla görünenin altında yatan gizli manaları kuşaktan kuşağa aktarır” (Çetinkaya, 2013, s. 74). Her öğrencinin kültürel şifrelerini çözebilmesi için kültürel sembollerin anlamlarını bilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde, kendi kültürlerine aidiyet duygusu oluşumunda yetersiz kalacaklardır. Nazlı ve Eğinli’ ye (2018, s. 71) göre de, kültürel semboller, bir toplumun içinde yaşayan bireylerin birbirleriyle olan iletişimini ve farklı toplumlarla olan iletişimlerini sağlamaktadır.

Sanat eserleri, öğrencilerin kültürel mirası öğrenmesine katkı sağlar. Geçmiş dönemde yaşayan insanların kültürlerini anlamak için önemli bir tarihi kaynaktır (Bozok, 2021, s. 13). Sanat, sembollerin kullanımıyla farklı anlamların tanımlandığı bir iletişim aracıdır. Sanatçı, sembollerin esere kattığı anlamları kullanarak izleyici ile sanat eseri arasında iletişimi sağlar ve onlara mesaj aktarmayı amaçlar (Ayaydın, 2012a, s. 261). Tarihsel sanat eserleri analiz edilirken, sadece biçimleri ve meydana geldikleri dönem değil sanat eserinin anlamı ve ifade ettikleri de hesaba katılmalıdır. Sanat eserlerindeki detayların anlaşılması için sembolik anlam çözümlenmeleri yapılmalıdır. Çünkü, her sembol ortaya çıktığı dönemin izlerini

barındırmaktadır (Daşdağ, 2017a, s. 309). Semboller, görsel sanatlardaki iletişimin etkili olmasını sağlar ve izleyicilerin sanat eserlerini anlamalarını daha basit bir düzeye indirger. Sembollerin güçlü bir şekilde aktarılabilmesi için sanatın dilinin öğretilmesinin önemi belirtilmektedir (Ayaydın, 2012a, s. 266). Bu nedenle, kültürel mirasın öğrenimi sanat eserlerindeki sembolik anlam çözümlerinin yapılması ile çok daha etkili bir şekilde sağlanacaktır.

Yapılan araştırmalarda öğrencilerin sanat eserleri üzerindeki kültürel sembol ve motifleri yorumlama becerileri üzerine yapılan çalışmaların yetersiz olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, bu araştırma, alandaki eksikliği gidermeye katkı sağlamak açısından önemli bir yere sahiptir.

1.4. Sayıtlar (Varsayımlar)

Çalışma grubu, uygulama süreci, toplanan veriler, verilerin analizi doğru ve objektif şekilde yapıldığı varsayılacaktır.

Bu araştırmada, görsel sanatlar ders süresinin 40 dakika olduğu ve bu sürenin öğrencilerin öğrenme süreçleri için yetersiz kalabileceği varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

Ortaokul 5. sınıf öğrencileriyle sınırlandırılmıştır.

İşlenecek konu Görsel Sanatlar Dersi öğretim programına uygun seçilmiştir. Görsel sanatlar müfredatındaki 5.sınıfın kültürel miras öğrenme alanında bulunan “G.5.2.1. Yerel kültüre ait motifleri açıklar” kazanımı ile sınırlandırılmıştır.

Araştırmanın uygulama aşamasında katılımcılardan elde edilecek veriler 2023-2024 öğretim yılının güz ve bahar döneminde asgari 9 haftalık ders süreci ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Kültür: “Kültür bir milletin tarih boyunca ürettiği sözlü, yazılı, maddi ve manevi değerleridir” (Soysaldı, 2018, s. 306).

Kültürel miras: Geçmişten kalan taşınabilen veya taşınamayan eserler maddi (somut) kültürel mirası, toplumun kültürel özelliklerini yansıtan değerler ise maddi olmayan (soyut) kültürel mirası oluşturmaktadır (Demirezen & Aktaş, 2020, s. 415).

BÖLÜM 2

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Görsel Sanatlar Eğitimi

Görsel sanatlar hayatımızın her yerinde karşımıza çıkmaktadır. Günlük yaşamımızda reklam afişleri, web siteleri, video oyunları, bir parktaki peyzaj düzenlemesi, ev dekorasyonu, mobilyanın renginin seçimi, kıyafetlerin üzerindeki renkler, dokular ve semboller, grafik tasarım, dergi kapakları, logolar gibi birçok platformda görsel sanatların etkili bir şekilde kullanıldığını görebilirsiniz. Gökay (2011)' e göre görsel sanatların hayatımızda yaygın kullanımını sonucunda geleceğin toplum yapısının inşa edilmesinde görsel sanatlar eğitimi önem arz etmektedir (Ayaydın vd., 2011, s. 14).

Görsel sanatlar eğitimi almak için kişinin üstün yetenekli veya sanatçı olmasına gerek yoktur. Görsel sanatlar eğitimi, bireyin kendini anlatabilme, estetik bilince sahip olma, görsel sanatlar hakkında tartışmaları yapabilme, kendilerine ait kültürleri ve farklı kültürleri öğrenme gibi olumlu kazanımlar sağladığından her yaşa hitap eden bir gereksinimdir (MEB, 2018, s. 8). Özsoy'a göre (2015, s. 41), yetenek olup olmaması fark etmeksizin her öğrencinin görsel sanatlar eğitimini alması gerekmektedir.

Görsel sanatlar eğitiminde, üç temel hedef şu şekilde açıklanabilir: Öğrencilerin sanat eserlerinden çıkardıkları anlamı yardım almadan özgün bir şekilde ifade etmeleri, sanat eserleri analizi yaparken analitik ve eleştirel düşünce kullanmaları ve son olarak öğrencilerin ürettikleri fikirleri ürün haline getirmeleri hedeflenmektedir (Ayaydın vd., 2011, s. 16).

2.1.1. Kültürel Miras ve Sanat Tarihi

“Kültürel miras veya kültür mirası daha önceki kuşaklar tarafından oluşturulmuş ve evrensel değerlere sahip olduğuna inanılan eserlere verilen genel bir isimdir” (Halaç, 2017, s. 1432). Kültürel miras, geçmişle bugünü ve geleceği buluşturan bir topluluğa ait ortak bir bağ olarak tanımlanabilir (Tunçer, 2017, s. 3). Kültürel miras, yaşam boyunca insanın varlığını ispatlayan bir veri setidir. İnsanlar kültürel miras yoluyla geçmişten gelen bilgiler ile yeni bilgileri birleştirir ve geleceğe aktarırlar (Çankaya, 2006, s. 8). Kültürel mirasın özelliği, toplumların kendilerine özgü kimliklerini ve geçmiş ve gelecek arasındaki aktarımları içermesidir (Yılmaz, 2020, s. 158).

Kültürel miras, sadece günümüze ulaşmış tarihi yapılardan ibaret değildir. Buna ek olarak, toplumların geçmişten günümüze kadar olan süreçte oluşturduğu yaşayış biçimlerini, inanışlarını, gelenek ve göreneklerini, kültürel değerlerini ve bu değerler sonucunda ortaya çıkan maddi ve manevi kültürel öğeleri de kapsar (Altaş, 2014, s. 250). “Kültürel mirasın kapladığı alanlar, bir toplumun yaşam tarzını, toplumun günlük yaşamını, yaşadıkları evlerinin mimarisi, tarla ve tarlaların şekli, eğitimi, yönetimi ve hukuki sistemleri, ne düşündükleri ve nasıl düşündükleri, yani toplumun hâkim olduğu değerleri ve inanışlarına kadar çoğaltılabilir” (Kasım, 2019, s. 25). Kültürel zenginliklerin korunması, halkın sanat, tarih ve bir toplumun benliğini oluşturan değerleri tanınmasıyla söz konusu olabilir. Bu sebeple, halkın bilinçlendirilmesi, bu değerlere sahip çıkmasını ve kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlayacaktır (Karpuz, 1990, s. 406). Görsel sanatlar eğitiminde kültürel miras öğrenme alanında, öğrencilerin kültürel mirası öğrenme ve koruma bilincine ulaşması amaçlanmıştır (Bozok, 2021, s. 13).

Sanat tarihi, insanın varoluşundan itibaren, bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde gerçekleştirdiği resimler günlük yaşamlarında kullandıkları objeler üzerine işlediği desenlerle şekillenmeye başlamıştır. Türk tarihine bakıldığında ise, göçebe yaşam biçiminden itibaren sanatsal faaliyetlerin varlık göstermeye başladığı söylenebilir. Sanat, somut kültür ürünü olarak ait olduğu medeniyetin aynası konumuna gelir (Tekin, 2012, s. 22). Kültürümüzde bize miras bırakılan nesnelerin, eşyaların, mimarilerin üzerindeki sembol ve motifleri bilmek kültürümüzü daha iyi tanımak ve anlamak açısından önemlidir.

Sanat tarihi, geçmişin izlerini taşıırken aynı zamanda geleceğe yön veren bir miras niteliğindedir. Sanatın kültürle iç içe olduğu ve ondan bağımsız düşünülemezliği aşikardır (San, 2021, s. 51). Bu nedenle, sadece tarihteki önemli sanat eserleri ve sanatçılardan bahsetmek değil, kültürümüzü günümüze ve geleceğe taşıyacak yapıları ve çalışmalarını da ele almak gerekir.

2.1.2. Sanat Eleştirisi

Sanat eleştirisi eğitimi, öğrencilerin göremedikleri detayları görmesini, sanat eserleri analiz edebilmelerini ve eserlerin toplum için değerini anlamalarını sağlamaktadır (Ayaydın vd., 2011, s. 68). Biçim, içerik ve öz unsurunun birleşimi ile bir resmi bütün olarak ele alarak resimdeki anlamı sorgulama resim eleştirisinde önem arz etmektedir. Eleştiri, resimde olan bir anlamı bulabilme uğraşdır (Erinç, 1995, s. 82). Öğrencilerin yaşadığı toplumun kültürüne ortak

olabilmesi, farklı kùltürlere saygı duyabilmesi, gördüğü nesnelere anlamlarını anlayabilmesi için sanat eleştirisi kùltürüne hâkim olması gerekir (Ayaydın vd., 2011, s. 67).

“Feldman sanatta dört eleştiri türü olduğunu söylemiştir: Basın eleştirisi, akademik eleştiri, popüler eleştiri ve pedagojik eleştiri” (Feldman, 1992, Akt. Mazlum & Ekmekçi, 2016, s. 67). Pedagojik eleştiri, öğrencinin sanata dair düşünme biçimini geliştiren, sanat unsurlarını anlayan, bir konu veya sanat eserini analiz eden, eleştirel yönden bakan bireyler haline gelmesini sağlayan bir yöntemdir (Boydaş, 2024, s. 391). “Pedagojik eleştiri, dört aşama ile yapılmaktadır: 1.Betimleme (Ne görüyorsun?), 2.Çözümleme (Bu şeyler nasıl bir araya gelmiş?), 3.Yorumlama (Sanatçı ne söylemeye çalışıyor?) 4. Yargılama (Bu çalışma hakkında ne düşünüyorsun ve neden?)” (Dobbs, 1988, Akt. Ayaydın vd., 2011, s. 69). Pedagojik sanat eleştirisi, sanat eserlerini anlamak, yorumlamak ve analiz etmek için geliştirilen planlı bir yöntemdir. Sanat eğitimi alan öğrenciler sanat eleştirisi yapmayı öğrendiklerinde, sanat eserlerini daha bilinçli değerlendirebilir ve eserle daha güçlü bir etkileşim kurabilirler (Mazlum & Ekmekçi, 2016, s. 65).

2.2. Motif

Motifler, süsleme amacının yanı sıra bir ifade aracı olarak kullanılan öğelerdir. Motiflerin içerdikleri duygular farklılık gösterir. Bazıları mutluluk gibi pozitif duygular içerirken, bazıları hüznün gibi negatif duyguları içerir. Geleneksel motifler, nazar, bereket, doğurganlık gibi unsurlarla bağdaştırılarak ortak sembolik bir anlam örgüsü oluştururlar. Bu motifler, tuval resimlerinde sanatın ilke ve elemanlarına katkı sağlarken bunun yanı sıra taşıdıkları sembollerle resimlerin anlamsal bağını kuvvetlendirirler (Yıldırım, 2022, s. 5761). Motifler, desenler ve kompozisyonlarla birlikte, dokuyanların aktarmak istedikleri anlamla bir dil hâline dönüşmektedir. Bu nedenle motifler de tıpkı imgeler, yazılı ve sözlü ifadeler gibi tarihsel belge niteliği taşımaktadır (Oyman, 2019, s. 20). Her motif farklı bir anlam yüklüdür ve yaşanmışlık izleri içerir (Cebeci, 2018, s. 14). Motifler ifade edildiği gibi, bir milletin dünya görüşünü, tarihsel dönemdeki olayların yansımasını, sosyal ilişkilerini, sanat eserlerinin estetik değerini belirler.

Resim 1-2.Kayseri Yöresi Hayat Ağacı Motifli Kilim, 1,70x 1.08 cm¹.Yakutiye Medresesi Hayat Ağacı Motifi (Erzurum)²

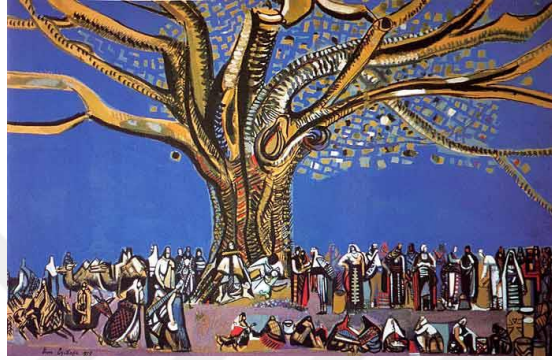
Türk kültür ve sanatında ortak değerleri ve gelenekleri ifade etmek için kullanılan en yaygın sembol hayvan ve bitki sembolleridir. Göçebe yaşam tarzında Türklerin hayvancılıkla uğraşmaları sonucunda yaygın olarak hayvan sembolü kullanılırken, yerleşik yaşam tarzı ile birlikte bitkiler sembol olarak kullanılmaya başlamıştır (Tümer Çelik, 2023, s. 4). Hayat ağacı (Resim 1-2), ölümden sonra bir hayatın varlığını ve ruhun ölümsüzlüğünü sembolize etmektedir (Erbek, 1986, Akt. Ağaç & Sakarya, 2015, s. 3). Hayat ağacının sembolik anlamı, kültürlere göre değişiklik gösterir. Fakat, genellikle sonsuz yaşam ve hayatın kökenini simgeler. Hayat ağacı içerdiği özellikler sebebiyle insanların onu Tanrı olarak betimlemesini sağlamaktadır. Bu yüzden, Tanrı'yı simgeler (Oyman, 2019, s. 14).

Erzurum Yakutiye Medresesi'nin giriş kapısının sağ yanında yer alan bu kabartmada, hayat ağacı motifi dikkat çeker. Palmiye yapraklarını andıran dallarıyla stilize edilen ağacın tepesinde bir kartal, tabanında ise iki aslan figürü bulunmaktadır (Resim 2).

Hayat Ağacı'nın tepesindeki kartal ve kuşlar, Şaman inancında önemli bir yere sahiptir. Kuşlar, şamanın ölüm sonrası ruh yolculuğuna rehberlik eder. Hayat Ağacı'nın, ruhların öteki dünyaya ulaşmasına yardımcı olduğuna; kuş şeklindeki ruhların da hem rehber hem de ölü ruhların simgesi olduğuna inanılırdı (Arslan, 2014, s. 69).

¹ (Oyman, 2019, s. 15)

² <http://hayatagacidergisi.com/hayat-agaci/>

Resim 3-4-5. Bedri Rahmi, *Merhaba renk/ Soyut ağaçlar çalışması*³. Gustav Klimt, “*Hayat Ağacı*”, 1905-11, *Suluboya*, 195 x 102 cm,⁴. Eren Eyüpoğlu, 1913-88, “*Pazar-Alışveriş, Tuval Üzerine Yağlı Boya*”⁵

Bedri Rahmi'nin eseri (Resim 3) çözümlendiğinde ağaç altında masa ve sandalyeler yer almaktadır. Hayat ağacına benzeyen büyük ağaç resmin geniş bir alanını oluşturmaktadır. Sanatçının resminde ağacın kapladığı alan ve turkuaz renginin hâkim olması hayat ağacı motifini düşündürmektedir. Eserinde motif, sembol ve geçmiş manzaralardan yararlanan sanatçının yukarıdaki resminde ağaç sembolik bir izlenim sunmaktadır (Tümer Çelik, 2023, s. 13). Bedri Rahmi'nin eşi Eren Eyüpoğlu da resimlerinde Anadolu motiflerini kullanmıştır (Resim 5).

Hayat ağacı motifi, Türk kültürü dışında tarih boyunca birçok farklı kültürde sanat eserlerinin içerisinde resmedilerek önemli bir rol oynamıştır. Örneğin, Gustav Klimt “Hayat Ağacı” eserinde, Michelangelo “Cennetten Kovuluş” adlı eserinde hayat ağacı motifini kullanmışlardır.

Gustav Klimt, kendine özgü olarak kullandığı dekoratif unsurları belli bir uyum içerisinde tekrarlar. Üç mozaikten oluşan serisinden Stoclet Frieze’de bulunan eserlerinde

³ <https://tr.pinterest.com/pin/574983077421608570/>

⁴ <https://berfindag.com/2016/12/18/gustav-klimt-hayat-agaci/>

⁵ (Giray, 2000, s. 376)

dönme hareketi şeklinde olan motiflerin tekrarı açıkça görülür. Sanatçı “Hayat Ağacı” eserinde (Resim 4) cenneti, dünyayı ve ölümler yaşamını tasvir eder. Spiral şeklinde olan ağaç dalları mitleri simgeler ve yaşamın devamlılığını ifade eder. Dünyaya geliş, hayat ve ölümü sembolize eder (Erkan, 2017, s. 3169).

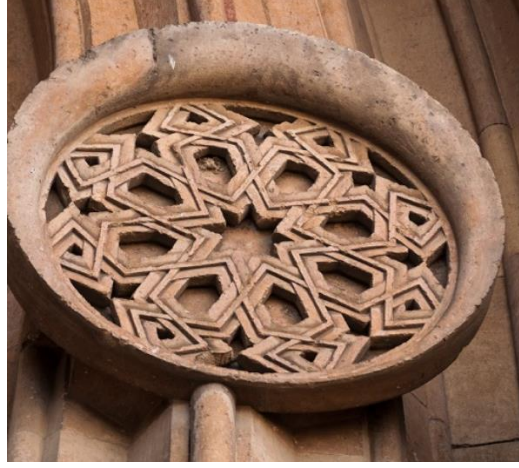
Resim 6-7. Kubadabad Sarayı (1236) çinilerinde tavus kuşu (Konya Karatay Medresesi Çini Eserler Müzesi)⁶, Fikret Otyam, “Otyam’ın Fırçasından”, 1982,26 x 100 cm⁷

Tavus kuşu (Resim 6), Türk kültüründe hükümdarın bağımsızlığını ifade etmek için kullanılan motiflerden birisidir. Aynı zamanda saygınlık ve güzelliği de simgelemektedir. Bunlar hükümdarın özellikleri arasında yer aldığı için saray gibi yapıların süslemesinde sıklıkla kullanılmıştır. İslamiyet’in kabulüyle beraber cennet kuşu olarak tasvir edilmiştir (Çetin, 2017, s. 9). Tavus kuşu, cennet bahçesinin kuşu olarak nitelendirilmiştir. Bu nedenle, cennet bahçesini resmetmek için tavus kuşu süslemeleri kullanılmıştır (Karaca, 2020, s. 12). Aynı zamanda tavus kuşu çeşmelerde temizliği, kandil desenlerinde de ışığın simgesi olmuştur (Çetin, 2017, s. 9). Tavus kuşunun resmedilişinde temel elemanın sarayın gücünün, görkeminin ve cennet bahçesinin ifade edilmesine yönelik olduğu görülmektedir (Bulduklı, 2018, s. 101).

Çağdaş Türk ressamlar, Türk kültüre ait ortak sembolik bir dili kullanarak kendilerine özgü belirledikleri imgeleri de semboller aracılığıyla tuvale aktarmışlardır. Bunlardan biri olan Fikret Otyam (Resim 7) ise, geleneksel Türk sanatı etkisiyle Anadolu kültürünü yansıttığı sanat eserinde nazarlığı, tavus kuşlarını ve keçileri sembol aracı olarak kullanmıştır (Göçmenoğlu, 2020, s. 27).

⁶ (Çetin, 2017, s. 13)

⁷ <https://fikretotyam.com/resimleri/detay/otyam-in-fircasindan/129>

Resim 8. Sivas Divriği Ulu Camii, Darüşşifa Taç Kapı, Sekiz Köşeli Yıldız Motifi⁸

Resim 9. Beyşehir Kubadabad Sarayı, Sekiz Köşeli Yıldız Üzerine Tasvir Edilmiş Çift Başlı Kartal Çini

Farklı medeniyetlerde çeşitli anlamlara gelen sekiz kollu yıldız sembolü, kültürel ve dini bağlamda önem affetmektedir (Erkaya, 2015, s. 218). İslam dini kabul edildiğinde de motifin kullanımını devam etmiştir. Orta Asya kıtasında yer alan topraklarda mimari eserlerde izini sürdürmüştür. Karahanlılardan İran'a devamında Anadolu topraklarına kadar gelmiştir. Çoğunlukla sekiz kollu yıldız motifi Anadolu Selçuklu Dönemi'nde kullanıldığı için "Selçuklu Yıldızı" olarak da bilinmektedir (Sönmeztürk vd., 2022, s. 54).

⁸ http://www.divrigiulucamii.com/tr/Darussifa_Tac_Kapi_7.html

⁹ <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3346208>

2.3. Sembol

Semboller davranışlarımızı anlaşılabilirlik seviyesine getiren düzenleyici ve bilgilenme aracı olarak kullanılabilir (Batur, 2014, s. 136). “Belirli bir insanı, nesneyi, grubu, düşünceyi ya da bunların belli bir bileşimini temsil eden ya da bunların yerine geçen iletişim ögesine sembol denir” (Başer, 1994, s. 21). Sembol, motifin anlam kazanmış hali olarak tanımlanabilir (Cebeci, 2018, s. 17). Sembol, nesnelere doğrudan ifade etmekle sınırlı değildir, içerdikleri anlamdan daha fazlasını ortaya koyar (Çaycı, 2008, s. 31). Örneğin, sembolik anlamlar içeren bir resim sadece yüzeyde görüneni temsil etmez, aynı zamanda resmin aktarmak istediği düşünceleri, duyguları ve terimleri de yansıtabilir.

Sanatçılar ve zanaatkarlar, insanların iç dünyalarını ifade aracı olarak sembolü kullanmışlardır ve bir anlamda farklı zamanlarda yaşayan insanlarla sembol yoluyla iletişim kurmayı başarmışlardır (Ayaydın vd., 2011, s. 13). Daha basit bir iletişim için bir kavramı ifade ederken gerçek nesnelere yerine semboller kullanılır. Semboller bir şeyi anlatmak ve bir şeye cevap verme amacına sahiptir. Semboller, toplumdaki karşılıklı iletişimin sağlanmasında oldukça önemli bir yere sahiptir. Aynı zamanda semboller, bir nesneyi temsil edebilir ve devamlı kullanımda o nesne ile bağdaşabilir (Başer, 1994, s. 22). Örneğin, bir şair yazdığı şiirlerde kelimelerin sembolik anlamları ile okuyucuyla iletişim kurarken, bir müzisyen kullandığı notalar ve enstrümanlar ile dinleyicilerine farklı deneyimler yaşatır, bir heykeltıraş ise eserlerinde kullandığı malzemeleri ile izleyicisi ile iletişim kurabilmektedir.

Sembollerin oluşumu için belirli evrelerin gerçekleşmesi gerekir. Çünkü, her sembolün oluşumunda bir ihtiyaç ve birikim yer almaktadır. Bu da sembol oluşumunu zorunlu kılar. Oluşan sembol nesiller arası köprü görevi görerek gelenekselleşir. Sembol, kullanılmaması durumunda da zamanla ortadan kalkar (Çaycı, 2008, s. 33). Bir toplumun tarihsel ve kültürel yapısının bir parçası olan semboller o toplumun düşüncelerini aktarır. Semboller, kullanıldıkları toplumun kültürel ve dini yapısına göre anlam kazanır. Bu yüzden daha önceki toplumların düşünce yapısını anlamak için semboller önemle incelenmelidir (Florioti, 2015, ss. 19-38).

Resim 10. Konya Kalesi'nden Çift Başlı Kartal, Konya İnce Minerali Medresesi.¹⁰

Gök Tanrı inancında ve Şamanizm’de kartal, tarafsızlığı, gücü ve saltanatı sembolize eder. İslamiyet’in kabulünden sonra da aynı anlamda kullanılmıştır (Çoruhlu, 2011, s. 156). Selçuklularda mimari yapılarda kullanılan tek ve çift başlı kartalın anlamını Öney (1992, s. 43) “Kalelerde kartallar hem şehri müdafaa eden koruyucu ruh, hem de şehre düşman, kötülük girmesini önleyecek bir nazarlık tılsımdır. Saraylarda yine koruyucu unsur ve asalet sembolüdür” diyerek açıklamıştır (Resim 10).

Resim 11. Mehmet Başbuğ, “Manas Destanı”, 2011, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 100x150 cm.¹¹

Kartal sembolü mimaride olduğu kadar resim sanatı içerisinde de kullanılmıştır. Hüseyin Avni Lifij’in “Karagün” adlı tablosu, Mehmet Başbuğ’un “Sibirya’dan” ve “Manas Destanı” adlı tablosu (Resim 11) bunlara örnek gösterilebilmektedir. Çoban (2015, s. 73), Mehmet Başbuğ’un eserlerindeki kartal motiflerini şu şekilde yorumlamıştır:

¹⁰ <http://www.konya.gov.tr/konya-ince-minare-muzesi>

¹¹ (Çoban, 2015, s. 73)

“Sanatçının 2011 tarihli “Manas Destanı” ve 2014 tarihli “Sibirya'dan” adlı eserlerinde gökyüzünde uçmakta olan kartal figürü Türk kültürünün geleneksel yapısı içinde kendisiyle bütünleşen gökyüzünün hâkimi, güç, kuvvet ve kudretinin bir göstergesi olarak koruyuculuk görevini üstlenmiş gibidir. Kompozisyonların boşluk doluluk ve açık-koyu ilişkileri içinde odak noktalarına yerleştirilen bu figürler aynı zamanda resimlerin plastik bir ögesi konumundadır.”

Tarih öncesinde insanlar tanımadıkları bu dünyada, korunmak, yaşamlarını sürdürmek için mağaralara sığınmaktaydı. O dönemde kendilerini anlatmak için mağara duvarlarına farklı sembollerle duygularını ve düşüncelerini aktarmışlardır (Çölgeçen & Şen, 2021, s. 337). Zamanın ve kuşakların ilerlemesiyle beraber, hayvan görselleri ve işaretler insanlar arasındaki etkileşimi sağlamak için kullanılmaya başlamıştır. Teknolojinin gelişmesi ile, sembollerden meydana gelen işaret sistemleri ortaya çıkmıştır (Başer, 1994, s. 8). Görseller evrensel bir dildir. Sanatın her alanında kendine özgü bir dil kullanılmaktadır. Görsel sanatlarda da kullanılan dilin özgün olması için sembollerden yararlanılmaktadır (Çölgeçen & Şen, 2021, s. 259).

Görsel sanatlarda temsil, sanat nesnesinin kendi anlamının dışında bir şeyi ifade etmesine denir. Temsil şekli bir düşünce veya sembol olabilmektedir (İsayeva, 2022, s. 17).

Resim 12. Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Aşık Veysel”, 1954, Kağıt Üzerine Guaj Boya, 37x27cm..¹²

Bedri Rahmi Eyüboğlu, kendine has tarzıyla Türk kültüründe yer alan motifleri yöresel halk kültürü ve çağdaş yaklaşımla sentezleyerek sanat eserlerine aktarmıştır (Ersoy, 1998, s. 68). Henri Matisse’ nin eserlerindeki motif kullanımından etkilenen Bedri Rahmi, geleneksel

¹² <http://www.siirparki.com/veyselres.html>

değerlere sadık kalarak eserlerinde konu olarak yerel, şekil olarak motif selliği amaçlayan bir araştırma sürecine girmiştir (Giray, 2000, s. 398).

Bedri Rahmi Eyüpoğlu'nun "Aşık Veysel" adlı eserinde, bağlama çalan bir figür ön plandadır. Figürün etrafını saran sarmaşık dalları, çeşitli geometrik şekillerle birlikte kompozisyonu oluşturur. Arka planda sarı, mavi, siyah ve kırmızı renkler dikkat çeker. Alt kısımda belirgin bir şekilde büyük bir göz motifi yer alır.

Köroğlu'na (2017, ss. 50-51) göre, Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun "Aşık Veysel" (Resim 12) adlı eserinde temsil, biçimlere ve sembollere anlatılmaktadır. Bedri Rahmi Eyüboğlu halk kültürünü bağlama ile bağdaştırmıştır. Göz sembolü, Aşık Veysel'in gönül gözünü ifade etmektedir. Eserde yer alan lale sembolü, Anadolu kültüründe yaratıcıyı ve sevgiliyi temsil eder. Stilize edilmiş kuş da bağımsızlığı temsil etmektedir.

Resim 13-14. Cemal Tollu, "Dervişler Sema Ayininde", Tarih Bilinmiyor¹³. İbrahim Çallı, "Sema", 1938, Tuval Üzerine Yağlı Boya¹⁴

Cemal Tollu'nun "Dervişler Sema Ayininde" ve İbrahim Çallı'nın "Sema" eserlerinde ortak semboller dikkat çekmektedir. Her iki eserde de semazenler, sikke, tennure ve sema ayini gibi ortak semboller resmedilmiştir. "Mevlevi törenlerinde semah yapan semazenin başındaki sikke mezar taşını, sırtındaki hırka mezarını, tenne de kefenini simgeler" (Gürkan, 2011, Akt Begiç, 2019, s. 7). Musiki eşliğinde Mevlevi dervişlerinin dönerek yaptığı zikir ayinine

¹³ https://www.academia.edu/44545654/D_Grubu_Ressamlar%C4%B1_Son

¹⁴ <https://www.istanbulsanatevi.com/sanatcilar/soyadi-c2/calli-ibrahim/ibrahim-calli-sema-7512/>

“sema” denir. Sema, alemin oluşumu sembolize etmektedir. Aynı zamanda Allah’a teslimiyet ve nefsin terbiye edilmesini de sembolize etmektedir (Gökgül, 2024, s. 21).

Resim 15-16. Nuri Abaç, “Karagöz’ün Kayığı”¹⁵. Nuri Abaç, “Kivi”,1997, Tuval Üzerine Yağlıboya, 40x50 cm¹⁶

Nuri Abaç, geleneksel yaklaşımı ve yerel motifleri eserlerinde etkili bir şekilde kullanmaktadır. Anadolu sanatında sıkça kullanılan ejder motifi bereket, şans sembolü olarak ifade edilir. Anadolu kültüründen esinlenen Nuri Abaç, ejder ve insan (Resim 15-16) figürlerini evrensel bir perspektifle değerlendirerek kendine has bir resim tarzı ortaya çıkarmıştır (Abacı, 2019, s. 44).

Dünyada ejderha motifi Çin mitolojisi ait olduğu düşünülse de Türk mitolojisinde de önemli bir yere sahiptir. Türk mitolojisi Çin mitolojisinden etkilenerek ejder motifini bolluğun, refahın, gücün, yeniden hayata gelişin simgesi olarak kullanmıştır (Çoruhlu, 2011, s. 154). Kültürel farklılıklar ve zamana göre ejderhanın sembolik anlamları değişmiştir. Asya toplulukları ejderhayı, iyiliğin sembolü olarak kullanırken, Asya topluluğundan uzaklaştıkça bu anlam yerine tam zıttı olan kötülük kabul edilmiştir (Duman, 2019, ss. 488-489).

Nuri Abaç, eserlerinde Anadolu kültürüne ait semboller, figürler ve olayların yanı sıra kutsal kitaplardaki hikayeler, Türk mitoloji ve Karagöz oyunlarından da etkilenerek eserler oluşturmuştur (Yücel & Kayserili, 2022, s. 54).

¹⁵ https://www.alifart.com/karagoz%E2%80%98un-kayigi_186754/

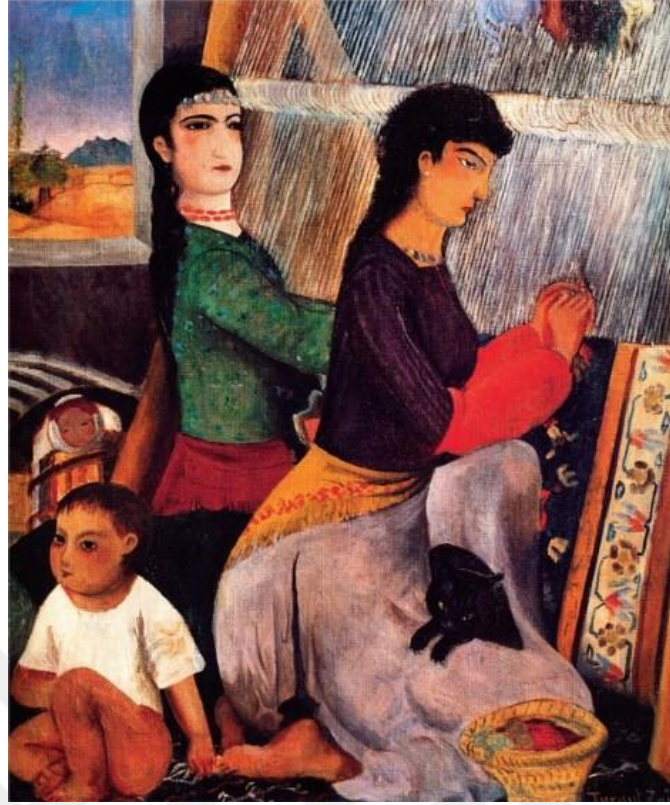
¹⁶ <https://artam.com/muzayede/335-online-muzayede/nuri-abac-1926-2008-kivi>

Resim 17. Osman Hamdi Bey, “İki Müzisyen Kız”, 1880, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 58 cm × 39 cm¹⁷

“İki Müzisyen Kız” (Resim 17) adlı eserde, Osmanlı’ya ait yerel müzik aleti çalan iki kız figürlerinden biri tambur diğeri de tef çalmaktadır. Mekânda taş malzeme ile elde edilen yükseklik ve geometrik biçimlerle dekore edilmiş korkuluk vardır. Merdivenlerin üzerinde serili yerel motiflerle bezenmiş halı kullanılmıştır (Yalçın & Özdoğlar, 2023, s. 191). Osman Hamdi Bey, Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Devleti’nin mimari izlerini eserlerine yansıtmıştır. Figürlerin kıyafetleri, kıyafetin rengi kültüre ve mekana uygun şekilde resmedilmiştir (Kısacık, 2019, s. 268).

¹⁷ https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0ki_M%C3%BCzisyen_K%C4%B1z

Resim 18. Turgut Zaim, "Halı Dokuyanlar I", Tuval Üzerine Yağlı Boya, 40 x 34 cm, 1906.¹⁸

Eserlerinde yerel motiflerden yararlanan Turgut Zaim'in figürlerindeki sakinlik ve saflık, sessizliği ve huzuru sembolize eder. Turgut Zaim, kadının üretkenliğini sembolize eden annelik rolünün yanı sıra yerel kültüre ait hayvancılık, el dokuması halı gibi geleneksel üretim ve tarım işleri ile kadının köy hayatındaki rolünü kanıtlamıştır. Halı dokuyan kadınların (Resim 18) betimlendiği bu resimde sağdaki kadın figürün kucağında olan kedi kadılığın ve kadın çekiciliğinin sembolize etmektedir. Soldaki figürde ise servetin ve bolluğun sembolü olan altından oluşan bir takı takmaktadır. Eserde bulunan çocuk ve bebek figürleri de kadının üretkenliğine dikkat çekmiştir (Batur, 2014, s. 109).

¹⁸ <https://uzerinekonusalim.com/turgut-zaim-hali-dokuyanlar/>

BÖLÜM 3

3. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

3.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Ayaydın (2012a), “Evrensel Dil ve Semboller Dünyası: Görsel Sanatlar” isimli makalesinde amaç, sembollerin çoğunlukla kullanıldığı alanlardan biri olan görsel sanatları semboller ve iletişim boyutundan incelemektir. Araştırmada, literatür taramasından faydalanılmıştır. Sonuç olarak, görsel sembollerin kullanılması ile görsel iletişim sağlanabileceği bulunmuştur. Bunun da görsel sanatlar eğitimi ile mümkün olacağı savunulmuştur.

Bulduklu (2018), “Anadolu Selçuklu Dönemi Kubadabad Sarayı Çini Figürlerinin Göstergebilimsel Açından İncelenmesi” yüksek lisans tezinde Anadolu Selçuklu Dönemi’nde yapılan Kubadabad Sarayı çinilerinde bulunan figürlerin göstergebilimsel olarak analizi amaçlanmıştır. Sonuç olarak, incelenen figürlerde geometrik şekillerin giderek arttığı belirlenmiştir. Bunun sebebi, o dönemin içinde yaşadığı inanç sistemine bağlanmıştır. Hayat ağacı, çift başlı kartal, aslan gibi figürlerin çini ve seramik bezemede sıklıkla kullanılan semboller olduğu görülmüştür. Çiniler incelendiğinde Anadolu Selçuklu Devleti’nin saray yaşantısı, toplumsal özellikleri, bölgenin iklimi ve coğrafyası, bitki ve hayvan türlerine kadar aydo birçok ayrıntı resmedilmiştir.

Öztürk (2022), “Ambalaj Tasarımında Kullanılan Kültürel Sembollerin Satın Alma Davranışı Üzerine Analizi” isimli doktora tezinde, dondurulmuş yiyeceklerin paketleri üzerinde yer alan kültürel sembollerin kullanımıyla tüketicilerin satın alma eğilimlerinin ölçülmesi ve sembollerin aktardığı mesaja göre tüketicilerin ilgi düzeyleri hakkında araştırma yapılması amaçlanmıştır. Yapılan incelemelere göre, ambalajlarda kültürel sembollerin bulunması, tüketicinin ürüne daha ilgili olduğunu ve ürünün reklamı üzerinde olumlu bir etki bıraktığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Alkaç & Aydoğan (2024), “Geleneksel Motiflerin Türk Resim Sanatında Kültürel Bir Unsur Olarak Kullanılması” isimli çalışmasında, nitel araştırma yöntemi kullanmıştır. Bu makalede geleneksel sanatlarda bulunan motifleri kültürel çerçevede ele almayı ve motiflerin Türk resim sanatına aktarılan örneklerini incelenmesi amaçlanmıştır. Eser incelemeleri sırasında betimsel analiz yöntemine başvurulmuştur. Araştırmanın sonucunda, Türk resminde kullanılan motiflerin sanatçının kültürü aktarmak için kullandığı anlaşılmıştır.

Eğinli & Nazlı (2018), “Kültürün Koruyucu Gücü: Kültürel Semboller” adlı makalesinde, topluma ait kültür unsurlarının taşınmasında etkili olan kültürel sembolleri araştırmışlardır. Kültürel semboller, toplumdaki insanlar arasında ortak bir ifade aracı olarak kullanılırken, farklı kültürlerle de iletişim aracı olarak kullanılmıştır. Bu makalede, kültürel sembollerin, sahip olduğu toplumu birçok açıdan gösteren bir ayna işlevi gördüğü sonucuna ulaşılmıştır.

3.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Nemakonde (2006), “The Value Od Cultural Symbolsın Adult Education Learning Materials” (Yetişkin Eğitimi Öğrenme Materyallerinde Kültürel Sembollerin Değeri) tezinde amaç, yetişkin eğitimi öğretim yöntemlerinde kültürel sembolleri içeren öğretim materyali ile öğretim sağlandığında ne gibi sonuçlar olduğunu araştırmaktır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış. Gözlemler, görüşmeler ve uygulama ile veri toplanmıştır. Veriler gruplara ayrılarak incelenmiştir. Sonuç olarak, yetişkin eğitiminde kültürel semboller ile yapılmış materyal kullanıldığında öğrencinin öğrenmeye daha istekli olduğu ve aktif bir şekilde derse odaklandığı görülmüştür.

Perzycka-Borowska vd (2023), “Socio-Educational Impact of Ukraine War Murals: Jasień Railway Station Gallery” (Ukrayna Savaş Duvar Resimlerinin Sosyo-Eğitimsel Etkisi: Jasień Tren İstasyonu Galerisi) isimli makalesinde, Polonya’da olan bir tren istasyonundaki 32 duvar resminin sosya-eğitimsel etkisi üzerinde bir araştırma yapılmıştır. Araştırmada, eleştirel teori ve görsel iletişim metodolojileri yöntemleri ile duvar resimlerinin sembolik anlamlarının çözümlemesini yaparak aktarmak istenilen mesajları ortaya çıkarmak hedeflenmiştir. Bu çalışma, duvar resimlerinin toplumun sosyal, kültürel ve siyasi olayları sembolik olarak aktarabilme önemine dikkat çekmiştir. Sonuç olarak, kamusal sanatın toplumu şekillendirme ve iletişim kurma gücü ortaya çıkarılmıştır. Bu çalışma, görsel iletişime yeni bir anlayış kazandırmıştır.

Brovchak vd. (2020), “The Impact of Symbolism of Artistic Works on Tourism Development” (Sanat Eserlerindeki Sembolizmin Turizm Gelişimine Etkisi) isimli makalede, sembolizmin turizm gelişimi üzerine etkisi araştırılmaktadır. Makalede, semboller yoluyla turistlerin dünyaya bakış açısını genişletebileceğini savunmuştur. Araştırma sonucunda, geleneksel ve çağdaş sanatın sembolizmine kullanılarak turistlerin buldukları ülkenin kültürünü daha iyi tanımasını sağlanabileceği ortaya konmuştur. Çalışma, sembollerin evrensel olduğunu, diğer kültürlerde ortak bir anlam taşıdığını ve sanat eserlerinin yorumlanmasında

önemli bir etken olduğunu göstermiştir. Aynı zamanda, sanat eserlerinin sembolik anlamlarını analiz etmek, bireylerin bilgisini arttırmış ve sanata karşı verdikleri değeri arttırmıştır.

Xiong (2024), “Research on the Application of Cultural Symbols and Local Elements in Graphic Design” (Grafik Tasarımda Kültürel Sembollerin ve Yerel Unsurların Uygulanmasına Yönelik Araştırma) isimli makalede, grafik tasarım alanında kullanılan yerel kültürel motiflerin bazı sektörlerdeki kullanımının rolünü ve dönüştürücü etkisini araştırmaktadır. Makalenin amacı, tasarımcılara kültürel sembolleri yeni bakış açıları ve uygulamalar sunarak katkıda bulunmaktır. Sonuç olarak sanatçılar, kendi kimlikleri ile evrensel bağlantıları harmanlayarak kültürel değerleri daha etkili bir şekilde aktarmaktadır. Aynı zamanda grafik tasarım kültürel mirasın koruması ve geliştirilmesi açısından önemli bir araç haline gelmiştir.

BÖLÜM 4

4. YÖNTEM

Ortaokul 5.sınıf öğrencilerinin sanat eserlerindeki kültürel semboller ve motifleri yorumlama becerileri nasıl geliştirileceği sorusuna odaklanıldığı için bu araştırmada nitel bir yöntem olan “eylem araştırması” modeli kullanılmıştır.

4.1. Araştırmanın Modeli

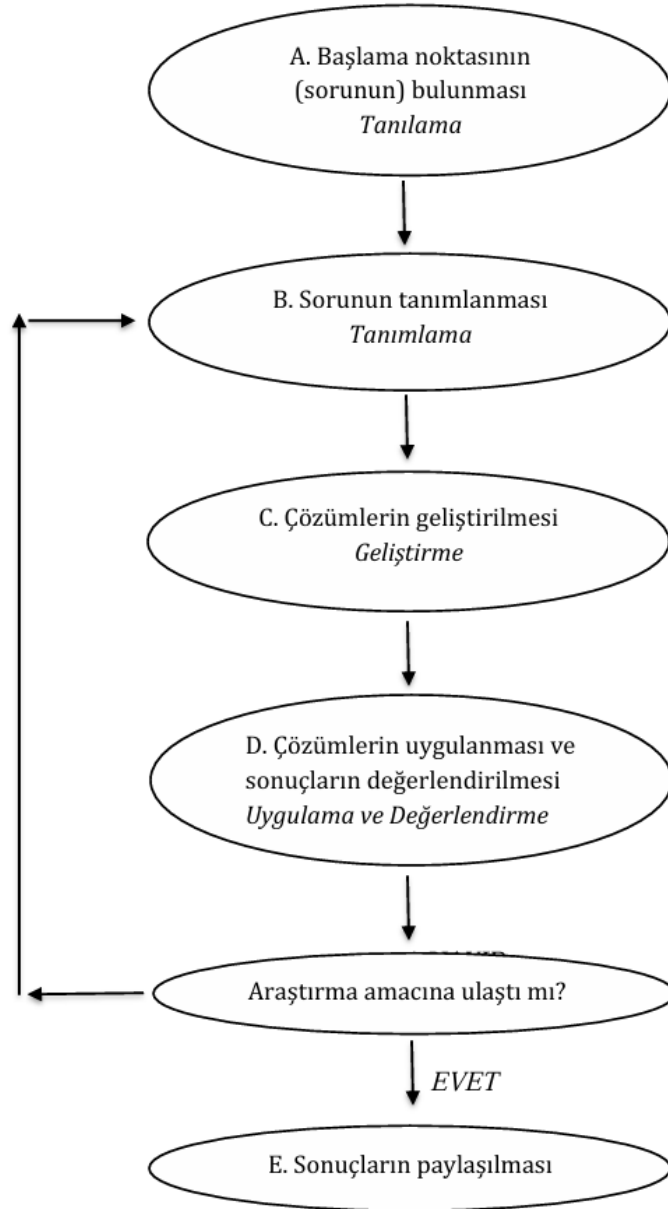
Bu araştırmada kullanılan “eylem araştırması” modeli, gerçek bir problemden yola çıkarak sistematik bir çalışma sürecini oluşturur (Johnson, 2014, s. 26). Öğretmen araştırması olarak da tanımlanan eylem araştırması, öğretmenlerin kendi deneyimlerini gözlemleme, uygulama sürecinde karşılaştıkları problemleri çözmeye yönelik çalışmalar yapmaya ve öğretim programlarının gelişmesine katkı sağlamaktadır (Saracaloğlu vd., 2019, s. 28). Eylem araştırması, eylemle düşünceyi, teorikle pratiği birlikte kullanabilmeyi; araştırmayı etkileyen diğer katılımcılarla iş birliği içinde, insanların günlük yaşantısında karşılaştıkları acil çözülmesi gereken problemlere pratik çözümler üretmeyi hedeflemektedir (Reason & Bradbury, 2006, s. 1).

Eylem araştırması kültürünü benimseyen bireyler, ortaya çıkardıkları işlerin bilincinde olacak, zaman içerisinde de yaptıkları işleri ve ürünleri değerlendirme ve iyileştirme çabası içinde bulunacaklar (Büyüköztürk vd., 2020, s. 275). Eğitim alanında kullanılan eylem araştırmaları, öğretmenlerin uygulamalarını, değerlendirmelerini, bir soruna karşı ürettikleri çözümleri daha planlı ve düzenli olarak gerçekleştirmelerini, elde ettiklerini gözden geçirmelerini ve sonuçlarıyla birlikte deneyimlediklerini meslektaşlarıyla paylaşma olanağı sağlar (Akkaş Baysal & Ocak, 2018, s. 285). İyi bir araştırma, sadece bir sonuca ulaşmak değildir; aynı zamanda, sürekli gelişen bir sorgulama ve değişim süreci olarak meydana gelir. Eylem araştırması bu sebeple planlanamaz ve belirgin kurallarla ifade edilemez (Reason & Bradbury, 2006, s. 2).

4.2. Eylem Araştırması

Eylem araştırması bir sorunu fark ederek başlayan bir süreçtir. Veri toplama ve analiz yöntemleri ile durum açıklanır. Durumun açıklanmasının ardından çözüme yönelik eylemler ortaya atılır. Daha sonra bu eylemler uygulamaya geçilir. Ancak bulunan yöntemin anında sorunları çözmesi gerekmez. Amaç, uygulanan yöntemlerin istenilen ve istenmeyen sonuçlarını gözlemlemek, uygulamadan deneyim elde etmek ve daha geçerli eylemler planlamaktır. Bu

nedenle, bütün süreç birlikte ele alınır ve yeniden eylem planı şekillenir (Büyüköztürk vd., 2020, s. 279).

Şekil 1. Eylem Araştırmasının Aşamaları¹⁹

4.2.1. Eylem Araştırması Süreci

Bu eylem araştırması, Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınarak yürütülmüştür (EK- 1). Araştırma kapsamında, ortaokul 5.sınıf öğrencilerinin kültürel miras öğrenme alanındaki bir kazanımdan yola çıkarak bilgi düzeylerinin yetersiz olduğu ve sanat

¹⁹ (Büyüköztürk vd., 2020, s. 278)

eserlerinde bulunan sembol ve motiflerin anlamlarını bilmedikleri; bu bağlamda sanat eserlerini yorumlama ve analiz etmede zorlandıkları tespit edilmiştir. Bu durum, öğrencilere yönelik hazırlanan ihtiyaç analizi çalışması sonucunda belirlenmiştir.

Eylem araştırması sürecinde, öğrencilerin eksiklerini gidermeye yönelik 9 haftalık bir ders süreci planlanmış ve uygulanmıştır. İlk sekiz hafta, araştırmada kullanılan veri toplama araçları (gözlem formları, öğrenci günlükleri, öğrenci ürünler, video kayıtları vb.) sistemli bir şekilde uygulanmıştır. Sekiz haftalık uygulama sürecinin sonunda, öğrencilerin konuya ilişkin kazanımlarını ölçmek amacıyla açık uçlu sorulardan oluşan bir yazılı sınav uygulanmıştır. Bu sınav, yalnızca öğretim süreci sonunda öğrencilerin öğrenme seviyelerini değerlendirmek amacıyla kullanılmış; elde edilen puanlar araştırma verisi olarak analiz edilmiştir.

Haftalık Ders Programı	
1. Hafta	Kuş, lale, göz sembolü
2. Hafta	Kuş, lale, göz sembolü
3. Hafta	Figürler, halı ve kıyafetler
4. Hafta	Genel Tekrar
5. Hafta	Selçuklu sembolleri
6. Hafta	Selçuklu sembolleri
7. Hafta	Genel tekrar ve hayat ağacı sembolü
8. Hafta	Hayat ağacı sembolü
9. Hafta	Yazılı Sınav

Tablo 2. Haftalık Ders Programı Çizelgesi

4.2.2. Veli Onam Formu

Araştırma sürecinde yapılacak video kayıtları, uygulama süresi, uygulamaya dair her türlü verinin bilgilendirilmesi araştırma yapılmadan önce velilere bilgilendirilmiş ve izin alınmıştır. Formda, araştırmaya katılımın gönüllülük esasına dayalı, katılımcıların istediği zaman vazgeçebileceği ve toplanan verilerin sadece bilimsel araştırmalarda yer alacağı açık bir şekilde belirtilmiştir (EK-2).

4.2.3. Eylem Araştırmasında Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Eylem araştırmasında geçerlilik sağlamak için yapılan öneriler şunlardır (Segal, 2009, Akt. Güner, 2021, s. 169);

1. Yapılanları dikkatle gözlemler, sonuçları deneyerek değerlendir.
2. Sadece beklenen sonuçları değil, beklenmeyen sonuçları yani tüm sonuçları not et.
3. Farklı kaynaklardan yararlan.
4. Araştırmada etik kurallara uymaya özen göster.
5. Araştırmaya dahil olan tüm kişileri katılmaya teşvik et, düşüncelerini not et.

6. Elde ettiğin bilgileri, bu bilgileri sağlayan kişilerle kontrol et
7. Yaptığın araştırma başkalarının da işine yarayacak şekilde olsun.

Eylem araştırmasında, araştırmacılar, insanların gerçek yaşamdaki doğal ortamlarını gözlemler. Bu nedenle aynı araştırma tekrarlandığında farklı sonuçlar ortaya çıkabilir. Bu bağlamda eylem araştırmalarında güvenilirlik, aynı durumun tekrarında benzer temalara ve sonuçlara ulaşmış olmadığına bakılarak değerlendirilir (Johnson, 2014, s. 112).

Bu eylem araştırmasında geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması amacıyla, elde edilen bulguların gerçekliği detaylı bir şekilde değerlendirilmiştir. Araştırma süreci boyunca veri toplama, bulgular ve sonuç aşamalarında sistematik bir yaklaşım benimsenmiş; sonuçların benzer ortamdaki geçerliliğine ve süreçlerin birbiriyle tutarlılık göstermesine önem verilmiştir. Araştırma sürecinde araştırmacı, verilerin toplanması ve sonuçların ortaya konmasında nesnel bir tutum sergilemiştir.

4.3. Araştırmanın Çalışma Grubu

“Eylem araştırması; öğretmen, yönetici vb. uygulayıcıların kendi durumlarını veya yaşadıkları sorunları tanımlama, değiştirme ve geliştirme amacıyla bilimsel araştırma süreçleri kapsamında diğer uygulayıcılarla iş birliğinde bulunarak yaptıkları araştırmalardır” (Beyhan, 2013, s. 68). Eylem araştırması, karşılaşılan sorunla doğrudan bağlantısı olan kişilerle gerçekleştirilir. Bu sebeple, problem, problemin çözümü için hedeflenen çalışmalar, elde edilen bulgular ve sonuçlar hep bu kişileri ilgilendirir (Fraenkel & Wallen, 2006, Akt. Büyüköztürk vd., 2020a, s. 279).

Araştırmanın örnekleme “tipik durum örnekleme” ne göre seçilmiştir. “Tipik durum örnekleme, yeni bir uygulamayı tanıtmada ya da bir yeniliğin olduğu bir dizi durum arasından en tipik olanların saptanarak çalışılmasına olanak verir” (Yıldırım ve Şimşek, 2005, Akt. Erikan, 2020, s. 41). “Bu örnekleme yöntemi, araştırma problemi ile ilgili olarak evrende yer alan çok sayıda durumdan tipik olan bir durumun belirlenerek bu örnek üzerinden bilgi toplanmasını gerektirir” (Büyüköztürk vd., 2020, s. 94). Bu araştırmanın çalışma grubu, görsel sanatlar programındaki 5. sınıfın kültürel miras öğrenme alanında bulunan “G.5.2.1. Yerel kültüre ait motifleri açıklar” kazanımına göre belirlenmiştir. Bu nedenle, bu çalışmanın çalışma grubunu problemin tespit edildiği 5.sınıf öğrencilerinden oluşturmaktadır. Araştırmanın yapıldığı sınıfta, toplam 33 öğrenci bulunmasına rağmen, çalışma grubunu 18 öğrenci oluşturmuştur. Bunun sebebi, araştırma sürecine düzenli olarak dahil olan ve araştırma sürecinde gerekli tüm veri kaynaklarını sağlayan öğrencilerin sayısının 18 ile sınırlı olmasıdır.

4.4. Veri Toplama Araç ve/veya Teknikleri

Eylem araştırmasında araştırılan problem için en uygun veri toplama araçları seçilmelidir. Hangi eylemin uygulanması gerektiğine karar vermede veri toplama araçları kritik bir aşamadır. Eylem araştırmasında veri toplama teknikleri, araştırmanın yapısına ve araştırmacının özelliklerine göre değişebilir (Saracaloğlu vd., 2019, s. 340).

Bu çalışmada araştırma problemini yanıtlamak amacıyla farklı veri toplama araçlarından yararlanılmıştır. Bunlar arasında; video kayıtları, yapılandırılmış görüşme tekniği, katılımcı olmayan gözlem formu, araştırmacı günlüğü ve öğrenci günlükleri, sanat eserleri analizi çalışma kağıtları, ders sonu gözlem formu, öğrenci çalışmaları, doküman analizi ve ürün değerlendirme ölçeği yer almaktadır.

Video Kayıtları: Video kayıtları, öğrencilerin yüz ifadesi, duruşu ve diğer fiziksel tepkileri, ders boyunca buldukları yerleri ve öğretmenin dersi işleyiş şekli ve pedagojik yaklaşımı hakkında genel bilgi verir (Johnson, 2014, s. 96). Bu çalışma boyunca her hafta uygulanan ders planları, video kayıtları yoluyla planlı bir şekilde kaydedilmiştir. Araştırmacının aynı zamanda uygulayıcı konumunda bulunması sebebiyle, video kayıtları sürecin tarafsız bir şekilde yeniden analiz edilmesi ve gözlemlenmesini sağlamıştır.

Yapılandırılmış Görüşme Tekniği: Araştırmacı aracılığıyla oluşturulan önceden planlanmış sorular ilgili kişiye kısa bir zaman içerisinde sorulur ve elde edilen cevaplar alınarak kaydedilir (Sönmez & Alacapınar, 2018, s. 185). Bu çalışmada öğrencilerin mevcut bilgi düzeylerini ölçmek amacıyla ihtiyaç analizi yapılmıştır. Bu analizde yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu veriler, ders içeriğinin planlanmasında ve etkinliklerinin oluşturulmasında zemin hazırlamıştır (EK- 3).

Katılımcı Olmayan Gözlem Formu: Katılımcı olmayan gözlem, dış gözlemcinin olay ve olgulara müdahil olmadan sürece katıldığı gözlem türüdür (Sönmez & Alacapınar, 2018, s. 184). Bu çalışmada, katılımcı olmayan gözlemci sadece sınıf düzenini ve öğretmenin ders sürecini gözlemleyerek formu doldurmuş ve veri toplamıştır (EK-4).

Araştırmacı Günlüğü: Araştırmacı günlüğü, araştırmacının araştırmanın tüm bölümleri hakkında gözlemlerini, deneyimlerini ve düşüncelerini kayıt ettiği defterdir (Johnson, 2014b, s. 81) (EK-5) (EK-5).

Öğrenci Günlükleri: Öğrencilerin ders hakkında düşüncelerini, duygularını ve deneyimlerini anlayabilmek amacıyla öğrenci günlükleri kullanılmaktadır (Johnson, 2014, s. 106). Çalışma toplam sekiz hafta sürse de iki hafta genel tekrar yapıldığı için öğrenci günlüğü

altı hafta boyunca uygulanmıştır. Öğrenci günlüğü, çoktan seçmeli sorular ve açık uçlu yazılı ifade bölümlerinden oluşmaktadır (EK-6).

Ders Sonu Gözlem Formu: Bu eylem araştırmasında, sekiz hafta ders anlatımı sürecinde işlenen dört farklı ders konusunun her birinin ardından, öğrencilerin konuyu öğrenme düzeylerini ve ders sürecine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla karma yapıdaki ders sonu gözlem formları hazırlanarak uygulanmıştır. Her konu bitiminde uygulanan bu formlar, hem çoktan seçmeli sorularla öğrencilerin kazanımlarını ölçmeye, hem de yazılı yanıt bölümleri ile öğrencilerin değerlendirmelerini ifade etmelerine olanak sağlamıştır. Bu formlar aracılığıyla, öğrencilerin ders içeriğini ne ölçüde öğrendiklerini, hangi etkinliklerden daha çok etkilendiklerini ve sembol-motif kavramına ilişkin gelişimleri ortaya koyulmuştur (EK-7).

Sanat Eserleri Analizi Çalışma Kağıtları: Öğrencilerin eksikleri doğrultusunda hazırlanan bir çalışma kağıtları tasarlanmıştır. Bu çalışma kağıtları içerisinde, öğrencilerin sanat eserlerini çözümleyebilmesi için yönergeler ve boş alanlar bulunmaktadır. Aynı zamanda öğrencilerin yaratıcılığı geliştirmek için öğrencilerin uygulama yapacağı alanlar da vardır. Öğrencilerin sembol ve motifleri kavrayabilmesi açısından önemlidir (EK-8).

Öğrenci Çalışmaları: Öğrenci çalışmaları eylem araştırmasında onların konuyu ve yaşam olaylarını nasıl algıladığını hakkında bilgi verir. Aynı zamanda öğrenci çalışmaları öğrencinin duygularını, tutumlarını, öz algılarını ve sosyal perspektiflerini analiz etmeye yaramaktadır (Johnson, 2014, s. 100). (EK-9)

Doküman Analizi: Doküman analizi, araştırmacının araştırdığı konuya ait mevcut bilgileri toplayıp incelemesi olarak tanımlanabilir. Yazılı kaynaklar, ders planları, öğrenci çalışmaları, günlükler, gözlem formları bunlara örnek verilebilir (Sönmez & Alacapınar, 2018, s. 108).

Ürün Değerlendirme Ölçeği: Araştırmada öğrencilerin görsel çalışmalarını değerlendirmek amacıyla geliştirilen ürün değerlendirme ölçeğidir. Ölçek, sembol ve motiflerin yorumlanması, geleneksel motiflerin (lale, karanfili hayat ağacı gibi) kullanımı, anlamlarına göre sembol ve motif kullanma, konuya bağlı kalma, yorumlama, sanat tarihi ile ilişkilendirme ve farklı yaklaşımlar üretme gibi alt boyutlardan oluşmaktadır. Her bir ölçüt belli bir puan ile değerlendirilmiştir. Öğrenci çalışmalarının objektif bir şekilde puanlanabilmesi amacıyla, her çalışma görsel sanatlar eğitimi alanında uzman üç kişi tarafından bağımsız olarak değerlendirilerek analiz sürecine dahil edilmiştir (EK-10).

4.5. Verilerin Çözümlemesi

Bu araştırmada verilerin çözümlenmesi ve yorumlanmasında içerik analizi ve betimsel analiz kullanılacaktır.

"İçerik analizi, sözel-yazılı verilere, sonradan istatistik işlemlerin uygulanabilmesine ve belirli bir kavram, görüş, durum, özellik ya da değişken hakkında önemli bilgiler edinmeye olanak sağlar" (Tavşancıl & Aslan, 2001, s. 21). "İçerik analizi, metin içinde tanımlanan belirli karakterlerden sistematik ve tarafsız sonuçlar çıkarmak için kullanılan bir araştırma tekniğidir" (Stone ve ark, 1966, Akt. Koçak & Arun, 2006, s. 22). İçerik analizi, yalnızca metinlerin kategori edildiği bir teknik değildir. Öğrenci resimleri veya çalışmaların analiz edilmesinde de kullanılır (Stemler, 2001, Akt. Büyüköztürk vd., 2020, s. 259).

Betimsel analiz, "en alt düzeyde ve en basit analiz şeklidir. Verilerin olduğu gibi gösterildiği, betimlendiği, resmedildiği, anlatıldığı bir irdelemedir" (Sönmez & Alacapınar, 2018, s. 272).

5.BULGULAR

5.1. Ortaokul Öğrencilerinin Sanat Eserlerindeki Kültürel Semboller ve Motifleri Yorumlama Becerilerinin Geliştirilmesine Dayalı Bulgular

5.1.1. Araştırmacı Günlüğü ve Katılımcı Olmayan Gözlem Formuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın problemi olan Ortaokul 5. Sınıf öğrencilerinin sanat eserlerindeki kültürel sembol ve motifler, yorumlama becerileri nasıl geliştirilebilir? Sorusuna cevap aranmıştır. Bu aşamada öğretim programında yer alan “G.5.2.1. yerel kültürel motifleri açıklar.” Kazanımının sağlanması sürecinde yapılan eylemler analiz edilmiştir. Burada araştırmacı günlüğü ve katılımcı gözlem formundan elde edilen veriler analiz edilerek kod-tema oluşturulmuştur.

- 1-Etkinlik sürecinde gerçekleşen eylemlere ait kodlar
- Hedeften haberdar etme (Etkinlik amacının açıklanması, Konu anlatımı)
  - Öğretim yöntem tekniklerin kullanımı
- 2- Öğrencilerin Ders durumu
- Öğrencilerin derse katılımı
  - Öğrencilerin konuyu anlaması
- 3- İşleyişe ait unsurlar
- Zaman Yönetimi
  - Sınıf Yönetimi
  - Teknolojik aksaklıklar

Tablo 3. Gözlem Formlarından Elde Edilen Tema ve Kodlar

Kod	1.Hafta		2. Hafta		3. Hafta		4. Hafta		6. Hafta		7. Hafta		8.Hafta	
	AG	KG	AG	KG	AG	KG	AG	KG	AG	KG	AG	KG	AG	KG
Hedeften haberdar etme	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
Öğretim yöntem tekniklerin kullanımı	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
Öğrencilerin katılımı	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
Öğrencilerin konuyu anlaması	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
Zaman Yönetimi	√	√	√	√	√	√			√	√				
Sınıf Yönetimi			√	√	√	√								
Teknolojik aksaklıklar			√	√										

Tablo 4.Araştırmacı Günlüğü ve Katılımcı Olmayan Gözlem Formuna İlişkin

Sekiz hafta boyunca yapılan gözlemler sonucunda hem araştırmacı hem de katılımcı olmayan gözlemci, hedeften haberdar etme, öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanımı, öğrencilerin katılımı ve öğrencilerin konuyu anlaması kodlarında aynı görüşte birleşmişlerdir. Araştırmacı ve katılımcı olmayan gözlemci, öğrencilerin dersin hedeflerini net bir şekilde

anladığını, öğretim yöntem ve tekniklerinin etkili bir şekilde kullanıldığını, öğrencilerin derse aktif katılım sağladığını ev öğrencilerin konuyu anladığını tutarlı bir şekilde belirtmişlerdir.

Araştırmacı 1-2-3 ve 6. haftada zaman yönetimi konusunda sıkıntı yaşadığını belirtmiştir. Bunun nedeni görsel sanatlar dersinin haftada bir ders saati (40 dakika) olması, zaman yönetimi açısından hem araştırmacı hem de öğrenciler için zorluklar yaratmıştır. Konu anlatımı yapılmış, öğrenciler uygulamaya geçmiştir. Fakat, öğrenci çalışmaları tam olarak yetiştirilememiştir. Aynı zamanda araştırmacı sınıf mevcudunun da zaman yönetiminde etkili olduğunu belirtmiştir. Çünkü, görsel sanatlar dersi uygulamalı bir ders olduğu için sınıfın kalabalık olması, öğrencilerle birebir ilgilenme süresini azaltmıştır ve etkinliklerin daha yavaş ilerlemesine ve zamanın yetmemesine neden olmuştur. Katılımcı olmayan gözlemci de sınıf mevcudunun fazla olması ve görsel sanatlar dersi için ayrılan ders süresinin az olmasından dolayı 1-2-3-5 ve 6. haftalarda zamanın verimli bir şekilde yönetilemediğini ifade etmiştir.

Araştırmacı ve katılımcı olmayan gözlemci 2 ve 3. hafta hariç diğer haftalarda sınıf yönetiminin iyi olduğunu ve sınıfa hâkim olduğunu ifade etmişleridir. Araştırmacı, ikinci hafta akıllı tahtada yaşanan sorundan dolayı ve sınıf mevcudunun fazla olmasından dolayı sınıf yönetiminde zorlandığını söylemiştir. Üçüncü hafta ise öğrencilerin dikkatinin çabuk dağıldığını ve sadece uygulama odaklı ders anlatımı beklentilerinden dolayı sınıf yönetiminde zorlandığı belirtmiştir. Katılımcı olmayan gözlemci ise ikinci hafta akıllı tahtada yaşanan sorundan dolayı, üçüncü hafta ise sınıf mevcudunun fazla olmasından kaynaklı öğrencilerin dikkatinin hızlı dağılması ve arka sırada oturan öğrencilerin bu sebeple daha az derse katılımlarının olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle katılımcı gözlemci ikinci ve üçüncü haftalarda araştırmacının sınıf yönetimin geliştirebilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Araştırmacı ve katılımcı olmayan gözlemci ikinci hafta akıllı tahtada yaşanan aksaklık nedeni ile teknolojik aksaklık olduğunu ve bu nedenle hazırlanan sunumun ve buna bağlı yapılacak etkinliklerin daha yavaş işlenmesinden dolayı ikinci haftanın daha verimsiz geçtiğini belirtmişlerdir.

5.1.2. Ders Sonu Gözlem Formuna İlişkin Bulgular

1- Sembol Öğrenme Teması
• Sembol hakkındaki düşünceler
• Günlük yaşamda karşılaşma durumu
• Daha fazla bilgi edinme isteği
2- Ders Süreci Teması
• Kullanılan materyaller
• Yapılan etkinlikler
• Dersin anlamı / öğrenciye katkısı

Tablo 5. Ders Sonu Gözlem Formuna Ait Tema ve Kodlar

Sembol öğrenme teması, öğrencilerin öğrendikleri semboller hakkında ne düşündüğünü hissettiği, günlük yaşamda karşılaşmış ve karşılaşmadığı ve bu sembol hakkında daha fazla bilgi edinme isteğini kapsamaktadır. Ders süreci teması ise öğrencilerin ders esnasında kullanılan materyaller, yapılan etkinlikler ve dersin öğrenci için bir anlam ifade edip etmediği üzerindeki verdikleri cevapları içermektedir.

5.1.2.1. Birinci ve İkinci Hafta (Kuş, Lale, Göz sembolü) Dersinin Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesine Ait Bulgular

TEMALAR	Yeterli	Yetersiz	Etkisiz
Sembol öğrenme	17	6	1
Ders Süreci (materyal-etkinlik)	17	3	1
Toplam (%)	75,5	20	4,4

Tablo 6. Birinci ve İkinci Hafta Ders Sonu Gözlem Formuna Ait Bulgular

Öğrencilerin 1–2. haftalarda (kuş, lale, göz sembolleri) işlenen derslere ilişkin öğrenci görüşleri, “sembol öğrenme” ve “ders süreci” temaları altında değerlendirilmiştir. 18 öğrenciden %75,5’i süreci yeterli bulmuştur. %20’si sembolleri günlük yaşamda görmediğini veya ilgi duymadığını belirtmiştir. 2 öğrenci konuyu anlamsız bulmuş, 1 öğrenci materyal ve etkinliklerin yetersiz olduğunu ifade etmiştir. Bir öğrenci ise derse katılmadığı için %4,4 oranında etkisizlik görülmüştür.

5.1.2.2. Üçüncü Hafta (Figürler, Halı ve Kıyafetler) Dersinin Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesine Ait Bulgular

TEMALAR	Yeterli	Yetersiz	Etkisiz
Sembol öğrenme	18	2	1
Ders Süreci (materyal-etkinlik)	18	3	4
Toplam (%)	78,2	4,3	10,8

Tablo 7. Üçüncü Hafta Ders Sonu Gözlem Formuna Ait Bulgular

Üçüncü hafta (figürler, halı ve kıyafetler) işlenen ders sonu görüşme formundaki sorular kapsamında ders sonunda öğrencilerin sembol öğrenme ve ders süreci yeterlilik düzeyi oranı %78,2 olarak ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin %4,3’ü sembol öğrenimi ve ders süreci bakımından yetersiz kalmıştır. Öğrencilerin %10,8’i sembol öğrenme ve ders süreci boyunca etkisiz kalmıştır.

5.1.2.3. Dördüncü ve Beşinci Hafta (Selçuklu Sembolleri) Dersinin Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesine Ait Bulgular

TEMALAR	Yeterli	Yetersiz	Etkisiz
Sembol öğrenme	18	1	0
Ders Süreci (materyal-etkinlik)	17	3	0
Toplam (%)	89,7	10,2	0

Tablo 8.Dördüncü ve Beşinci Hafta Ders Sonu Gözlem Formuna Ait Bulgular

Selçuklu sembolleri konusuna ilişkin ders sonu formu verilerine göre, öğrencilerin %89,7'si sembol öğrenimi ve ders sürecindeki materyal-etkinliklerden yeterli düzeyde faydalandığını belirtmiştir. %10,2'lik oran, bazı öğrencilerin içeriği yeterli bulmadığını ifade etmektedir. Etkisizlik oranı %0 olarak görülmektedir.

5.1.2.4. Altıncı Hafta (Hayat Ağacı) Dersinin Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesine Ait Bulgular

TEMALAR	Yeterli	Yetersiz	Etkisiz
Sembol öğrenme	16	12	2
Ders Süreci (materyal-etkinlik)	16	7	2
Toplam (%)	58,1	34,5	7,2

Tablo 9.Altıncı Hafta Ders Sonu Gözlem Formuna Ait Bulgular

Hayat ağacı konusuna ilişkin ders sonu formu verilerine göre, öğrencilerin %58,1'i sembol öğrenimi ve ders sürecindeki materyal-etkinliklerden yeterli düzeyde faydalanmıştır. Bu oran, dersin kısmen etkili olduğunu ancak geliştirilmesi gereken önemli noktalar bulunduğunu göstermektedir. %34,5 yetersizlik oranı, öğrencilerin yaklaşık üçte birinin içerikte eksik kaldığını göstermektedir. Etkisizlik oranının %7,2 olması, bazı öğrencilerin ders sürecinden hiçbir kazanım elde edemediğine işaret etmektedir.

5.1.3. Öğrenci Günlüğü Formuna İlişkin Bulgular

- 1- Öğrencinin Derste Öğrendiği En Önemli Şey
  - Yeni Bir Kavram
  - Yaptığım Resim Çalışması
  - Konu Hakkında Bilgi
- 2- Öğrencinin Derste En Çok Keyif Aldığı Aktivite
  - Ders Anlatımı
  - Etkinlik
  - Öğretmenin Sorduğu Sorular
  - Sunum
- 3- Öğrencinin Derste Karşılaştığı Zorluklar
  - Konuyu Anlamadım
  - Çalışmamı Tamamlayamadım
  - Öğretmenimle İletişim Kuramadım
- 4- Öğrenciyi Derste En Çok Etkileyen Şey
  - İlginç Bir Bilgi
  - Öğretmenin Açıklamaları
  - Arkadaşlarının Fikirleri
  - Yaptığım Resim Çalışması
- 5-Öğrencinin Öğrendiklerini Geliştirmek İçin Planladığı Eylemler
  - Konu ile İlgili Araştırma
  - Öğretmenle Görüşmek
  - Arkadaşlarla Çalışmak
- 6- Öğrencinin Derse Genel Bakışı

Tablo 10.Öğrenci Günlüğü Formlarından Elde Edilen Tema ve Kodlar

5.1.3.1. Öğrencinin Derste Öğrendiği En Önemli Şey

TEMALAR	1. hafta	2.hafta	3.hafta	4.hafta	5.hafta	6.hafta	f	%
Yeni Bir Kavram	13	3	4	15	8	10	53	43
Yaptığım Resim Çalışması	0	12	12	3	12	1	39	31,7
Konu Hakkında Bilgi	12	1	6	6	1	5	31	25,2

Tablo 11.Öğrencinin Deste Öğrendiği En Önemli Şey

Öğrencilerin “bugünkü derste öğrendiğim en önemli şey” sorusu kapsamında verdiği cevaplar yeni bir kavram, resim çalışması oluşturma ve konu hakkında bilgi temaları altında incelenmiştir. Buna göre 18 öğrencinin 6 hafta boyunca yeni bir kavram öğrenme oranı %43 olarak görülmektedir. Tablo incelendiğinde yeni bir kavram öğrenimi en çok 4. haftada (f=15) görülmektedir. Dördüncü haftada anlatılan konu başlığı “Selçuklu sembolleri” dir. Bu konu beşinci hafta da devam etmiştir. Tablo incelendiğinde yeni bir kavram öğreniminin en az üçüncü haftada “figürler, halı ve kıyafetler” konusunda olduğu (f=4) görülmektedir.

18 öğrencinin 6 hafta boyunca resim çalışması oluşturma oranı %31,7 olarak görülmektedir. Tablo incelendiğinde resim çalışması oluşturma öğrenimi en çok 2, 3 ve 5. haftalarda (f=12) görülmektedir. “Selçuklu sembolleri”, “kuş, lale ve göz sembolü”, “figürler, halı ve kıyafetler” konu başlığı altında yapılan etkinlikler öğrencilerin daha fazla ilgisini çekmiştir.

18 öğrencinin 6 hafta boyunca konu hakkında bilgi edinimi oranı %25,2 olarak görülmektedir. En fazla 1. hafta (f=12), en az 2 ve 5. haftalarda (f=1) konu hakkında bilgi edinmişlerdir.

5.1.3.2. Öğrencinin Derste En Çok Keyif Aldığı Aktivite

TEMALAR	1. hafta	2.hafta	3.hafta	4.hafta	5.hafta	6.hafta	f	%
Ders Anlatımı	13	8	9	12	11	6	59	35,1
Etkinlik	7	12	9	10	10	11	59	35,1
Öğretmenin Sorduğu Sorular	7	5	6	2	3	3	26	15,4
Sunum	3	4	5	4	3	5	24	14,2

Tablo 12. Öğrencinin Derste En Çok Keyif Aldığı Aktivite

Öğrencilerin “derste en çok keyif aldığım aktivite” sorusu kapsamında verdiği cevaplar ders anlatımı, etkinlik, öğretmenin sorduğu sorular ve sunum temaları altında incelenmiştir.

Buna göre 18 öğrencinin 6 hafta boyunca ders anlatımından ve etkinlikten keyif alma oranının (%35,1) eşit olduğu görülmektedir. Bu durumda ders anlatımı ile etkinlik çalışmalarının uyumlu olduğu, her iki yönetim de öğrencilere hitap ettiği anlaşılmaktadır. Tablo incelendiğinde ders anlatımından alınan keyif en çok 1.hafta (f=13), en az 6.hafta (f=6) olarak görülmektedir.

Yapılan etkinliklerden alınan keyif en çok 2. hafta (f=12) ve 6.hafta (f=11) olmuştur. En az keyif alınan etkinlik ise 1.hafta (f=7) olmuştur.

18 öğrencinin 6 hafta boyunca öğretmenin sorduğu sorulardan keyif alma oranı %15,4 olarak görülmektedir. Öğrenciler öğretmenin sorduğu sorulardan en çok 1. hafta (f=7), en az 4. hafta keyif almışlardır.

18 öğrencinin 6 hafta boyunca yapılan sunumdan keyif alma oranı %14,2 olarak görülmektedir. Öğrenciler en çok 3. ve 6.hafta yapılan sunumlardan keyif almışlardır. 3. hafta “figürler, halı ve kıyafetler” deki semboller konusu, 6.hafta “hayat ağacı” sembolü konusu aynı tarzda anlatılmıştır. İki dersin konusunda da farklı sanat eserleri karşılaştırılarak ders anlatımı yapılmıştır.

5.1.3.3. Öğrencinin Derste Karşılaştığı Zorluklar

TEMALAR	1. hafta	2.hafta	3.hafta	4.hafta	5.hafta	6.hafta	f	%
Konuyu Anlamadım	0	0	0	0	1	2	3	6,9
Çalışmamı Tamamlayamadım	0	9	5	5	8	3	30	69,7
Öğretmenimle İletişim Kuramadım	2	1	2	1	1	3	10	23,2

Tablo 13. Öğrencinin Derste Karşılaştığı Zorluklar

Öğrencilerin “derste karşılaştığım zorluklar” sorusu kapsamında verdiği cevaplar konuyu anlayamadım, çalışmamı tamamlayamadım, öğretmenimle iletişim temaları altında incelenmiştir. Buna göre 18 öğrencinin 6 hafta boyunca %6,9’ unun konuyu anlayamadığı, %23,2’ sinin öğretmenle iletişim kuramadığı, %69,7’sinin çalışmasını tamamlayamadığı görülmektedir.

5.1.3.4. Öğrenciyi Derste En Çok Etkileyen Şey

TEMALAR	1. hafta	2.hafta	3.hafta	4.hafta	5.hafta	6.hafta	f	%
İlginç Bir Bilgi	4	3	2	8	3	6	26	16,2
Öğretmenin Açıklamaları	7	7	8	6	4	6	38	23,7
Arkadaşlarının Fikirleri	8	3	6	2	5	3	27	16,8
Yaptığım Resim Çalışması	2	8	12	6	10	4	69	43,1

Tablo 14. Öğrenciyi Derste En Çok Etkileyen Şey

Öğrencilerin “bugünkü derste beni en çok etkileyen şey” sorusu kapsamında verdiği cevaplar ilginç bir bilgi, öğretmenin açıklamaları, arkadaşlarımla fikirleri ve yaptığım resim çalışması temaları altında incelenmiştir.

Buna göre 18 öğrencinin 6 hafta boyunca ilginç bir bilgiden etkilenme oranı %16,2 olarak görülmektedir. Tablo incelendiğinde en çok 4 haftada (f=8) ilginç bir bilgiden etkilendikleri görülmektedir. 4.haftada anlatılan konu başlığı “Selçuklu Sembolleri” dir. Bu konu içeriğinde çift başlı kartal sembolünden ve sekiz köşeli yıldız sembolü anlatılmıştır.

18 öğrencinin 6 hafta boyunca öğretmenin açıklamalarından etkilenme oranı %23,7 olarak görülmektedir. Tablo incelendiğinde en çok “figürler, halı ve kıyafetler” üzerinde sembol ve motiflerin anlatıldığı 3. haftada (f=8) öğrenciler öğretmenin açıklamalarından etkilenmiştir. En az öğretmenin açıklamalarından etkilendikleri hafta ise 5. haftadır (f=4).

18 öğrencinin 6 hafta boyunca arkadaşlarının fikirlerinden etkilenme oranı %16,8 olarak görülmektedir. Arkadaşlarının fikirlerinden etkilenme oranı düşüktür.

18 öğrencinin 6 hafta boyunca en çok yaptığı resim çalışmasından etkilenmiştir (%43,1). Bu durumda öğrencilerin uygulamalı deneyimlere daha açık olduğunu göstermektedir. Tablo incelendiğinde en çok 3. hafta (f=12) yaptıkları resim çalışmasından etkilenmişlerdir. En az yaptığı resim çalışmasından etkilendiği hafta ise ilk hafta olmuştur.

5.1.3.5. Öğrencinin Öğrendiklerini Geliştirmek için Planladığı Eylemler

TEMALAR	1. hafta	2.hafta	3.hafta	4.hafta	5.hafta	6.hafta	f	%
Konu ile İlgili Araştırma	9	9	7	10	6	5	46	49,4
Öğretmenle Görüşmek	3	2	3	0	1	4	13	13,9
Arkadaşlarla Çalışmak	6	4	6	5	6	7	34	39,5

Tablo 15. Öğrencinin Öğrendiklerini Geliştirmek için Planladığı Eylemler

Öğrencilerin “öğrendiklerimi geliştirmek için planlarım” sorusu kapsamında verdiği cevaplar konu ile ilgili araştırma, öğretmenle görüşmek, arkadaşlarla görüşmek temaları altında incelenmiştir.

Buna göre 18 öğrencinin 6 hafta boyunca öğrendiklerini geliştirmek için konu ile ilgili araştırma yapmayı planlama oranı %49,4 olarak görülmektedir. Tablo incelendiğinde öğrenciler en çok 4 haftada (f=10) öğrendiklerini geliştirmek için konu ile ilgili araştırma yapacaklarını belirtmişlerdir. 4.haftada anlatılan konu başlığı “Selçuklu Sembolleri” dir. En az 6. hafta (f=5) “hayat ağacı” sembolünün anlatıldığı ders öğrenciler konu ile ilgili araştırma yapmak istemişlerdir.

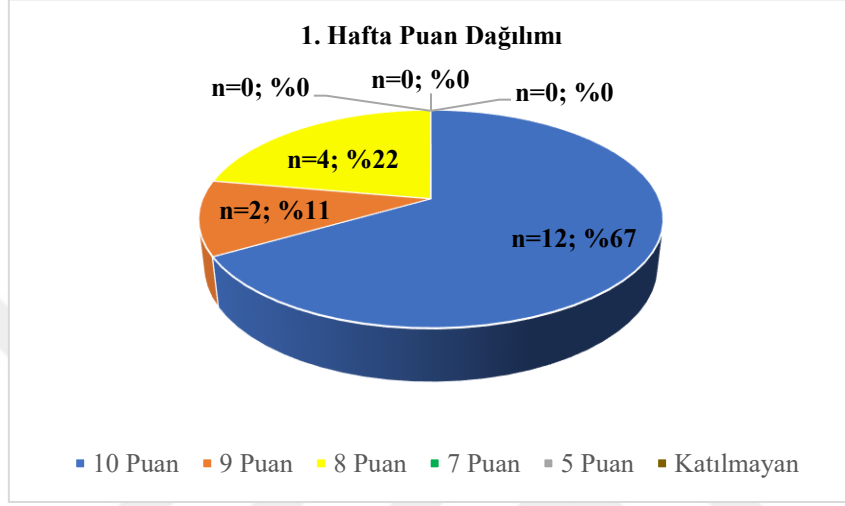
Öğrencilerin öğrendiklerini geliştirme planları incelendiğinde, öğretmenle görüşme oranının %13,9 olduğunu, arkadaşlarıyla çalışma planı yapma oranının ise %39,5 olduğu belirlenmiştir. Bu durum, öğrencilerin öğrenme sürecinde akran iş birliğini daha çok tercih ettiğini göstermektedir.

5.1.3.6. Öğrencinin Derse Genel Bakışı

Öğrencilerin derse genel bakışına ilişkin puanlamalar incelendiğinde, tüm haftalarda 10 ve 9 puan veren öğrenci sayısının yüksek olduğu, düşük puanların ise oldukça sınırlı kaldığı görülmektedir.

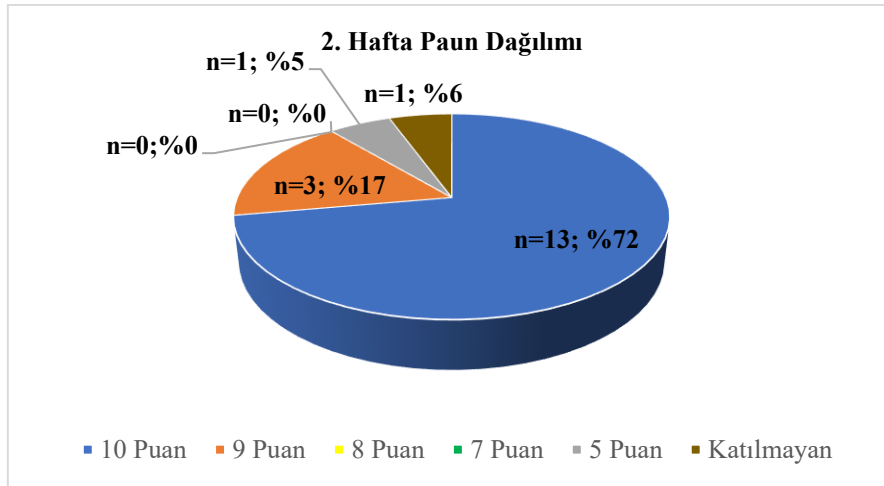
Hafta	10 Puan	9 Puan	8 Puan	7 Puan	5 Puan	Katılmayan
1. Hafta	12	2	4	0	0	0
2. Hafta	13	3	0	0	1	1
3. Hafta	12	4	0	2	0	0
4. Hafta	14	1	2	0	0	1
5. Hafta	13	3	2	0	0	0
6. Hafta	14	3	0	0	0	1

Tablo 16. Öğrencinin Derse Genel Bakışı

Şekil 2. Birinci Hafta Öğrencilerin Derse Verdikleri Puanlar

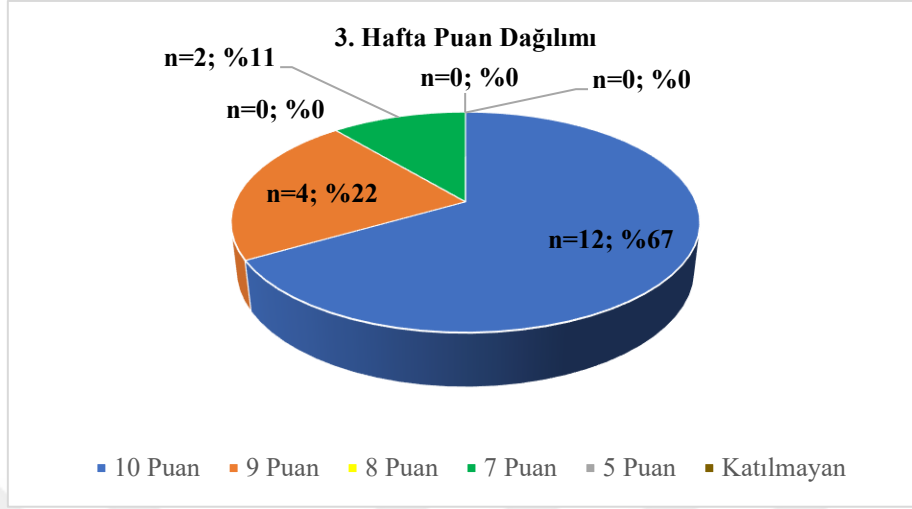
Birinci hafta (şekil 2) puanlarına göre öğrencilerin %67'si (12 kişi) derse 10 puan vererek olumlu bulunduğunu belirtmiştir. Bu durum, ders anlatımın ve içeriğinin öğrencilerin beklentilerini karşıladığı ve derse karşı ilgi duyduğu söylenebilir. Geriye kalan %11 oranında (2 kişi) 9 puan, %22 oranında (4 kişi) ise 8 puan verilmiştir.

Şekil 3. İkinci Hafta Öğrencilerin Derse Verdikleri Puanlar

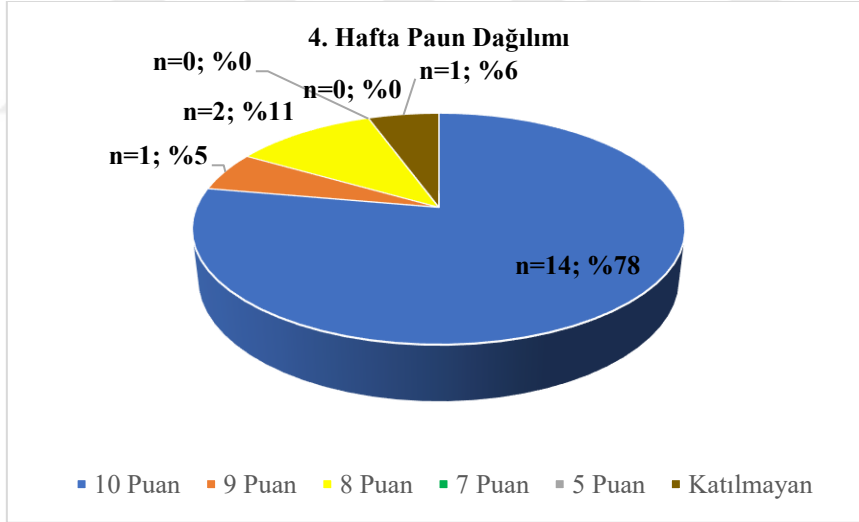
İkinci hafta (şekil 3) öğrencilerin %72'si (13 kişi) ders sonunda 10 puan vermişlerdir. Üç öğrenci (%17) 9 puan, bir öğrenci (%5) ise 5 puan vermiştir. Derse genel olarak olumlu

dönüş sağlanmıştır. Derse katılım genel olarak yüksektir; bir öğrenci (%6) katılım sağlamamıştır.

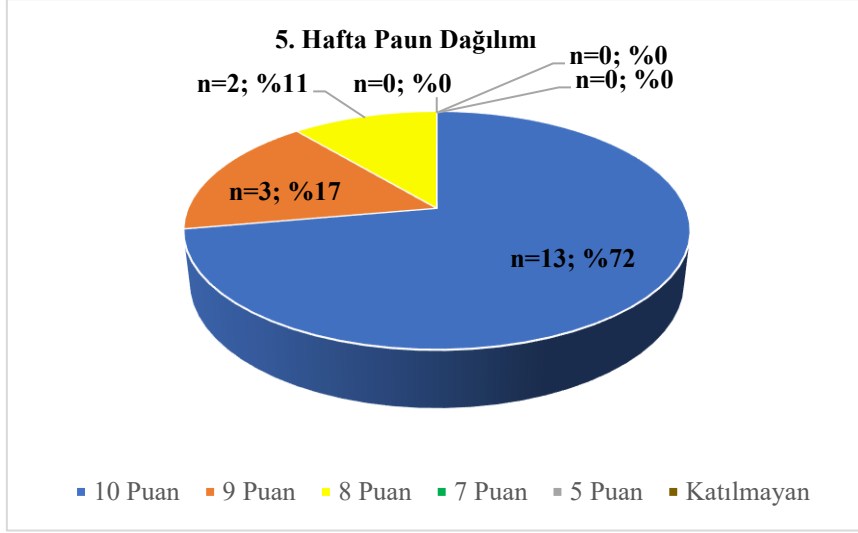
Şekil 4. Üçüncü Hafta Öğrencilerin Derse Verdikleri Puanlar

Üçüncü hafta (şekil 4) öğrencilerin %67'si (12 kişi) 10 puan, %22'si (4 kişi) 9 puan, %11 (2 kişi) 7 puan vermiştir.

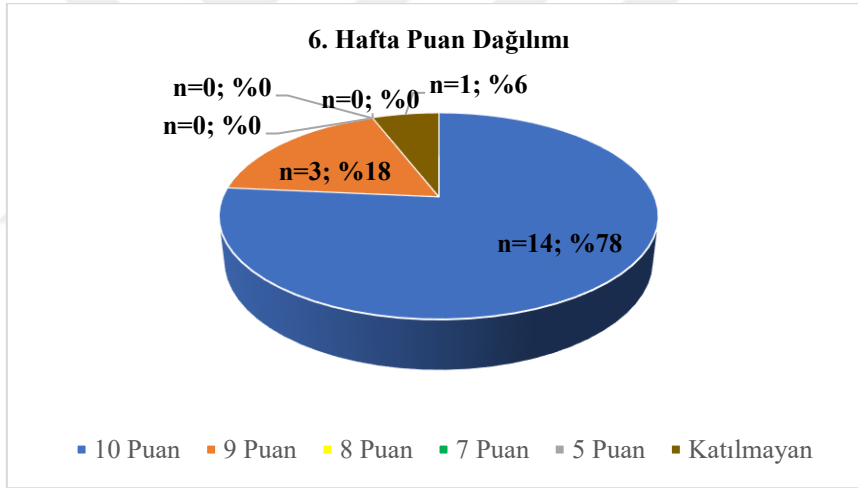
Şekil 5. Dördüncü Hafta Öğrencilerin Derse Verdikleri Puanlar

Dördüncü hafta (şekil 5) değerlendirmesine göre öğrencilerin çoğunluğu dersi "mükemmel" olarak ifade etmişlerdir. Öğrencilerin %78'i (14 kişi) 10 puan, bir kişi 9 puan, iki öğrenci ise 8 puan vermişlerdir. Genel olarak ders başarılı sonuçlanmıştır.

Şekil 6. Beşinci Hafta Öğrencilerin Derse Verdikleri Puanlar

Beşinci hafta (şekil 6) öğrencilerin %72'si (13 kişi) 10 puan, %17'si (3 kişi) öğrenci 9 puan, %11 oranında (2 kişi) öğrenci ise 8 puan vermiştir.

Şekil 7. Altıncı Hafta Öğrencilerin Derse Verdikleri Puanlar

Altıncı hafta (şekil 7) değerlendirmelerine göre öğrencilerin çoğu dersi olumlu değerlendirmiştir. Öğrencilerin %78'si (14 kişi) ders sonunda 10 puan vermiştir.

%18 oranında (3 kişi) öğrenci 9 puan vermiştir. Bir öğrenci (%6) derse katılmamıştır. Katılımın fazla olduğu bu hafta, pozitif bir puanlama ile tamamlanmıştır.

5.1.4. Öğrenci Ürünlerine ve Yazılı Değerlendirmelere İlişkin Bulgular

Öğrenci	Uzman 1	Uzman 2	Uzman 3	Uygulama Ortalama	Yazılı Notu	Yazılı-Uygulama Ortalama
Ö1	65	82	63	70,6	91	80,8
Ö2	90	70	80	80	87	83,5
Ö3	40	58	45	47,6	45	46,3
Ö4	40	68	45	51	39	45
Ö5	85	85	60	76,6	66	71,3
Ö6	100	100	80	93,3	52	72,65
Ö7	50	61	50	53,6	57	55,3
Ö8	75	96	80	83,6	84	83,8
Ö9	45	51	80	58,6	87	72,8
Ö10	70	90	70	76,6	90	83,3
Ö11	65	96	90	83,6	67	75,3
Ö12	60	83	65	69,3	64	66,65
Ö13	40	53	60	51	48	49,5
Ö14	80	90	90	86,6	29	57,8
Ö15	70	96	100	88,6	87	87,8
Ö16	40	43	60	47,6	40	43,8
Ö17	55	91	70	72	80	76
Ö18	25	60	30	38,3	60	49,15

Tablo 17. Öğrenci Ürünlerine ve Yazılı Değerlendirmelere İlişkin Bulgular

Bu araştırma süreci boyunca öğrencilere ders anlatımı yapılmıştır, aynı zamanda öğrenciler ders içeriğine uygun etkinlikler ve uygulamalar da yapmışlardır. Öğrencilerin yaptıkları çalışmalar üç uzman tarafından değerlendirilmiştir. Üç uzmandan alınan puanların ortalaması alınarak öğrencinin uygulama notu ortaya çıkmıştır. Bu değerlendirmeden elde edilen notlar ile araştırma sonunda yapılan yazılı sonuçlarının ortalaması alınmasıyla öğrencilerin başarı notu elde edilmiştir.

18 öğrencinin yazılı ve uygulama notlarından elde edilen başarı notu değerlendirilmiştir. Analiz sürecinde, öğrencilerin başarı düzeyleri tespit edilirken Türkiye'de ortaokul 5.sınıf için geçme notu 50 puanı referans alınmıştır²⁰. Bu doğrultuda, tablo analiz edildiğinde 18 öğrenciden 13 öğrenci başarılı, 5 öğrencinin başarısız olduğu görülmektedir.

²⁰ <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=19942&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>

6. SONUÇ

6.1. Ortaokul Öğrencilerinin Sanat Eserlerindeki Kültürel Semboller ve Motifleri Yorumlama Becerilerinin Geliştirilmesine Dayalı Bulgulardan Elde Edilen Sonuçlar

Sekiz hafta süren araştırmacı ve katılımcı gözlem sürecinde elde edilen veriler doğrultusunda, dersin amaçlarının öğrencilere aktarılması, öğretim yöntem ve tekniklerinin uygulanması, öğrencilerin derste aktif olması ve konunun anlaşılması yönünden tutarlı bir başarı sağlandığı görülmüştür. Araştırmacı ve katılımcı olmayan gözlemci, bu dört alanda ortak görüş belirtmiştir. Bu durum, ders süreçlerinde bu dört alanın istikrarlı bir şekilde başarıyla yürütüldüğünü ortaya koymaktadır.

Araştırmacı ve katılımcı olmayan gözlemci, görsel sanatlar dersinin bir ders saati (40 dakika) olmasından dolayı hem teorik anlatım yapmak hem de öğrencilerin uygulama yapması konusunda zorluklar yaşandığını ifade etmişlerdir. Buna ek olarak, sınıf mevcudunun fazla olması öğretmenin her öğrenciye yeteri kadar zaman ayırmasını zorlaştırmıştır. Bu durum bireysel öğrenci ilgisini düşürmüştü ve öğretim sürecini de yavaşlatmıştır.

Sınıf yönetimi açısından genellikle olumlu bir sonuç ortaya çıkarken, ikinci ve üçüncü haftalarda bazı yönetsel problemler yaşandığı görülmüştür. İkinci hafta akıllı tahtanın açılmaması ve sınıfın kalabalık olması, dersin verimli bir şekilde geçmesini engellediğini, üçüncü hafta ise öğrencilerin uygulama ağırlık ders anlatımı beklentilerinden dolayı sınıf yönetiminde zorlandığı belirtilmiştir.

Araştırma ve katılımcı olmayan gözlemcinin sekiz haftalık genel değerlendirmesi sonucunda, ders işleyişinin hedeflere uygun olarak ilerlendiği, fakat zaman yönetimi, sınıf mevcudu ve teknolojik problemler gibi faktörlerin zaman zaman olumsuz etki yaratacağı sonucuna varılmıştır.

Ders sonu gözlem formu dört ders konusunun öğrenciler üzerindeki sembol öğrenimi (sembol hakkındaki düşünceleri, günlük yaşamda karşılaşp karşılaşmadığı, sembol hakkında daha fazla bilgi öğrenme isteği) ve ders süreci (materyaller, etkinlikler, dersin anlamı) açısından değerlendirmesini sağlamıştır. Bu sonuçlara göre, ders içeriğinde yer alan konular sembol öğrenimi ve ders süreci yeterlilik oranlarına göre sıralandığında;

- 1- Selçuklu sembolleri (%89,7)
- 2- Figürler, halı ve kıyafetler (%78,2)
- 3- Kuş, lale ve göz sembolü (%75,5)

4- Hayat Ağacı sembolü (%58,1)

“Selçuklu sembolleri” nin anlatıldığı hafta ders süreci ve sembol öğrenimi yeterlilik oranının fazla olduğu, en az oranın ise “hayat ağacı sembolü” konusunda olduğu görülmüştür. Tüm konulara ait oranların %50'nin üzerinde olması, öğrencilerin genel olarak ders sürecinden faydalandığını göstermektedir.

Öğrenci günlüklerinden elde edilen verilere göre, öğrencilerin derste öğrendiği en önemli kazanım ve bu araştırma kapsamında karşılaştıkları zorluklar, en keyif aldığı faaliyetler, etkinlikler hakkındaki geri dönüşler ve öğrencinin derse genel bakışı kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. Sonuçlar, öğrencilerin eğitim sürecindeki gelişimlerini ortaya çıkarmaktadır.

Öğrencilerin “ders sürecinde öğrendikleri en önemli şey” başlığının temaları arasında yeni kavram öğrenimi, öğrencinin yaptığı resim çalışması ve konu hakkında bilgi edinme oranları sırayla %43, %31,7 ve %25,2 olarak tespit edilmiştir. Dördüncü ve beşinci hafta işlenen Selçuklu sembolleri konusu, öğrencilerin yaşadıkları şehirde karşılaştıkları halde daha önce dikkat etmedikleri veya anlamını bilmedikleri sembol ve motifler hakkında yeni bilgiler öğrenmelerine imkan sağlamıştır. Fakat, üçüncü hafta işlenen figürler, halı ve kıyafetler gibi günlük hayatta sürekli gördükleri ve kullandıkları objeler, öğrencilerde yeni bir kavram öğrenimi algısını yaratmamış ve kavram öğretiminin daha az olmasına neden olmuştur. Bu durum, sanat eserlerindeki insan figürünün sembol olarak kullanımı ile kıyafet ve halılarda yer alan sembol ve motiflerin öğrenciler tarafından sembol olarak algılanmamasından kaynaklanmaktadır.

Öğrencilerin “derste en fazla keyif aldığı aktivite” sorusu kapsamında dört başlık altında temalar toplanmıştır. Bunlar; ders anlatımı, etkinlik, öğretmenin sorduğu sorular ve sunum temasıdır. Elde edilen sonuçlara göre etkinlikler ve ders anlatımı seçeneğini işaretleyenlerin oranı (%35,1) eşit çıkmıştır. Bu durumda, etkinlikler ve ders anlatımları arasında bir uyum sağlandığı, her iki unsurun da öğrencilerde ilgi uyandırdığı gözlemlenmiştir. İkinci ve altıncı hafta (vazo tasarlama ve hayat ağacı etkinliği) yapılan etkinliklerde öğrencilerin keyif alma oranı diğer haftalara göre daha yüksektir. Bu haftalarda yapılan etkinlikler öğrencilerin kendi tasarımlarını ve yaratıcılıklarını ön plana çıkardığı için öğrencinin daha fazla keyif aldığı düşünülebilir.

Öğrencilerin “derste karşılaştığı zorluklar” sorusu analiz edildiğinde, en fazla sıkıntı yaşadıkları konunun çalışmalarını bitirememeleri olduğu belirlenmiştir. Bu durum, ders

süresinin öğrencilerin çalışmalarını tamamlamaları için yetersiz kaldığını göstermektedir. Ayrıca sınıf mevcudunun fazla olması, bazı öğrencilerin derste söz hakkı alamamasına ve derse yeterince katılamamasına neden olmuştur. Konuyu anlamama oranı ise diğer faktörlere göre daha düşük düzeyde kalmış, bu da öğrencilerin konuyu genel olarak kavradıklarını ortaya koymuştur.

Öğrencilerin en çok yaptıkları resim çalışmalarından etkilendikleri görülmüştür. Bu durum, görsel ve uygulama odaklı yapılan derslerde öğrencilerin öğrenmeye daha duyarlı olduklarını ortaya koymaktadır. Resim çalışmasından etkilenen öğrenci oranı %43,1 ile birinci sırada olurken, bunu öğretmenin açıklamalarından etkilenme oranı %23,7 ikinci sırada takip etmiştir. Öğrencilerin, öğretmenin açıklamalarına en çok dikkat ettiği haftada dersin soru-cevap yöntemiyle işlenmiş olması öne çıkmaktadır. Arkadaşlarının fikirlerinden etkilenme ve ilginç bir bilgidenden etkilenme oranının ise daha düşük olduğu görülmüştür.

Öğrenciler kendilerini geliştirmek için, en çok araştırmayı yapmayı daha sonra arkadaşlarıyla çalışma yapmayı tercih edeceklerini belirtmişlerdir. Fakat, öğretmenle görüşme oranı düşük çıkmıştır. Bu durum, öğrencilerin akranlarıyla iş birliği yaparak grup çalışması ve kişisel araştırma yürütmeye meyilli olduklarını ortaya koymaktadır.

Öğrencilerin ders süreci ve öğretim teknikleri hakkındaki genel bakışları çoğunlukla olumlu olmuştur. Katılım oranlarının yüksek olması ve derse genel bakışın çoğunlukla 10 puan üzerinden “mükemmel” olarak değerlendirilmesi, ders sürecinin başarılı geçtiğini ve öğrencilerin ilgileri ve ihtiyaçları doğrultusunda oluşturulduğunu göstermektedir.

Son olarak, öğrencilerin yazılı ve uygulama notlarından elde edilen ortalamalar analiz edildiğinde toplam 18 öğrenciden 13' ü 50 ve üzeri puan alarak başarılı olmuştur. 5 öğrenci ise 50'nin altında kalarak başarısız sayılmıştır. Sonuçlar incelendiğinde, öğrencilerin büyük bir kısmının (%72,22) başarı kriterini sağlayarak başarılı olduğu görülmektedir. Bu sonuç, ilgili ders içeriğinin öğrenciler tarafından ne kadar benimsendiğinin ve bir öğrenme gerçekleşip gerçekleşmediğinin anlamak açısından önem arz etmektedir. Ancak, bazı öğrenciler (%27,78) geçme notunun altında kalmıştır. Bu durum, öğrencilerin bireysel öğrenme süreçlerinin değişiklik gösterdiğini ve ek destekleyici eğitim yöntem ve materyallerine ihtiyaç duyulabileceğini göstermektedir.

Özetle, bu eylem araştırması, öğrencilerin sanat eserlerinde yer alan yerel kültüre ait sembol ve motifleri öğrenmelerini; bu görsel unsurları anlamlandırma ve yorumlama

becerilerini geliştirmelerini hedeflemektedir. Sekiz haftalık ders sürecinde uygulanan ders anlatımı ve etkinlikler sonucunda, öğrencilerin sanat eserlerinin yorumlanması aracılığıyla yerel kültürümüze ait sembol ve motifleri öğrendikleri, sembollerin anlamlarını keşfettikleri ve kendi yorumlarını çalışmalarıyla ortaya koyabildikleri gözlemlenmiştir. Sembol ve motifleri en yüksek öğrenme oranı, %89,7 ile “Selçuklu Sembolleri” konusuna aitken, öğrencilerin uygulama yaparak kendi yaptıkları “resim çalışmaları” %43 oranıyla en çok etkilendiği öğrenme deneyimi olarak ön plana çıkmıştır. Bu durum, öğrencilerin teorik öğrenmenin yanında, yaptıkları sanat çalışması ile yeni bir ürün ortaya çıkarmanın öğrenci üzerinde ne kadar önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin bireysel çalışmaya veya akranlarıyla beraber iş birliği içinde çalışmaya açık olduğu, fakat sınıf mevcudunun ve görsel sanatlar dersinin zaman sınırlılığı gibi etkenlerin konuyu öğrenme ve yeterli çalışma yapabilme bakımından süreci zorlaştırdığı fark edilmiştir.

Araştırma sonucunda, uygulanan öğretim süreci sonunda öğrencilerin sembol ve motiflerin anlamlarını yalnızca öğrenmekle kalmayıp, sanat çalışmalarını oluştururken bunları kullanarak yeni tasarımlar yapmaya ve yorumlamaya başladıkları, bunun sonucunda eleştirel düşünme ve yorumlama becerilerinde gelişme gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

7. TARTIŞMA VE ÖNERİLER

7.1. TARTIŞMA

Bu araştırma, ortaokul öğrencilerinin sanat eserlerinde yer alan kültürel sembol ve motifleri anlamlandırma ve yorumlama becerilerini geliştirmesini amaçlamıştır. Sekiz hafta süren ders anlatımı sonunda elde edilen veriler, öğrencilerin sanat eserlerinde bulunan kültürel sembol ve motifleri öğrendiklerini, eleştirel düşünme becerilerini kullanarak yeni sembol ve motiflerle karşılaştıklarında onları anlamaya çalışarak yorumlayabilme becerilerinin geliştiğini ortaya çıkarmıştır. Bu durumda, öğrencilerin sanat eserlerini anlayabilmesi için sembol ve motifleri tanımaları ve öğrenmeleri gerekliliği sonucuna varılmıştır.

Ayaydın, görsel sanatların görsel semboller sayesinde evrensel olduğunu ve görsel iletişimin semboller aracılığıyla kurulduğunu söylemiştir. Görsel sanatlar eğitiminin sadece teknik çizim ile sınırlandırılmaması gerektiğini; öğretmenlerin görsel sanatların sembolik dilini öğrenmesi ve öğretmesi gerekliliğini vurgulamıştır (Ayaydın, 2012, ss. 266-267). Oyman ise, kilim motiflerin her kilimde ayrı bir kültürel anlatı unsuru olduğunu belirtmiştir. Bu sebeple, motiflerin anlamlarının öğreniminin, içerdiği anlamlar sebebiyle önem teşkil ettiğini belirtmiştir (Oyman, 2019, s. 20). Daşdağ, makalesinde Diyarbakır surlarında yer alan sembolik motiflerin sadece kilimler üzerinde yer almasından dolayı kültürümüze ait sembolik motiflerin zamanla unutulma riski taşıdığını belirtmiştir. Bu nedenle, eğitici kurslar verilerek sembollerin tanınması ve öğretilmesi, toplumun gelişmesi için gereklidir sonucuna ulaşmıştır (Daşdağ, 2017b, s. 316). Bir sanat eserinin yüklediği kültürel, duygusal ve estetik anlamları anlayabilmek için kullanılan sembol ve motiflerin karşılığının bilinmesi gerekliliğini ifade eden bu görüşler araştırmada elde edilen sonuçlar ile benzerlik göstermektedir.

Sekiz haftalık süreçte anlatılan ders içeriğinde en fazla dördüncü ve beşinci hafta “Selçuklu sembolleri” konusunda öğrencilerin öğrenme oranlarının (%89,7) olduğu görülmüştür. Bu sembollerin öğrencilerin yaşadıkları çevrede görmelerine rağmen anlamlarını bilmedikleri için dikkat etmedikleri, bu sebeple kültürel çevreye olan duyarlılığın öğrenme sürecine yönelik destekleyici çalışmalar yoluyla artırılabilirliğini göstermektedir. Kültürel miras eğitiminde, öğrencilerin en yakın çevresi ile ilişki kurarak öğrenmeleri, bilgi öğrenimini daha anlamlı ve kalıcı hale getirmektedir. Güven vd. (2021, s. 174), bu durumu öğretim ilkelerinde yer alan “yakından uzağa” ilkesi ile açıklamıştır. Bu ilkeye göre, öğrenciye yeni bir konu öğretilirken ilk önce yakın çevrelerinden ardından daha uzak çevredeki örneklerin anlatılmasıdır. Bunun sonucunda öğrenme daha kolay gerçekleşmektedir. Buna karşılık altıncı

anlatılan “hayat ağacı” sembolünü öğrenme oranının (%58,1) en düşük orana sahip olması, sembolün öğrenciler açısından daha soyut bir anlam taşıması nedeniyle anlaşılmasının zor olduğunu göstermektedir. Bu durum, bazı sembol ve motiflerin öğretiminde öğrencinin yaş grubuna uygun olarak soyutluk seviyesinin dikkate alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Öğrenciyi derste en çok etkileyen deneyim (%43,1) “kendi yaptıkları resim çalışmaları” olmuştur. Bu durum uygulamalı etkinlikler yapıldığında öğrencinin öğrenmeye karşı olumlu bir tutum sergilemesine ve öğrenmeyi daha kalıcı ve anlamlı hale getirmesini sağlamıştır. Aynı zamanda öğrenciler kendi yaptıkları resimlerde öğrendikleri sembol ve motifleri çalışmalarına eklemişlerdir. Öğrenci öğrendiği konuyu resme aktarmanın yanı sıra duygularını, düşüncelerini ve çevresini kendi algılama düzeyine uygun şekilde ifade ederken, aynı zamanda yaratıcılık becerilerini de geliştirmiştir. Bu bağlamda Mercin ve Alakuş'a (2007, s. 18) göre, sanatsal düşünce ve deneyim, kişinin kendini ifade etmesi için önemli bir araçtır ve kendine has bir dil oluşturmasını sağlar. Özgün düşünme sürecinde de kişi eleştirel düşünme ve yorum yapma becerilerini kazanır.

Bu araştırmada ders süresinin yetersizliği, sınıf mevcudunun kalabalık olması ve teknolojik aksaklıklar gibi dışsal faktörlerin öğretimin verimliliğini azalttığı tespit edilmiştir. Görsel sanatlar dersi, teori ve uygulamanın bir arada yer aldığı bir ders olduğu için dersin süresi ve öğrenci sayısı ders sürecini etkilemektedir. Cömert Adar'ın (2019, s. 508) yaptığı araştırmaya katılan görsel sanatlar öğretmenlerinin ortak sorunu ders saatlerinin yetersiz olmasıdır. Cömert Adar, araştırmasının sonucunda görsel sanatlar ders saatinin en az iki ders saati olması gerektiğini ve sınıf mevcudunun fazla olmaması gerektiğini vurgulamıştır. Uysal ve Dadakoğlu'nun (2024, s. 1377) araştırmasında ise görsel sanatlar öğretim programının eksiksiz şekilde uygulanamamasının temel nedeninin, ders saatlerinin yetersizliği olduğu sonucuna varılmıştır.

Öğrencilerin kendilerini geliştirme konusunda grup çalışmalarına ve bireysel araştırmalara açık olmaları, yapılandırmacı yaklaşımın temel aldığı öğrenci merkezli öğrenme ortamlarına karşı olumlu tutum geliştirdiklerini göstermektedir. Fakat, öğretmenle birebir görüşme oranının düşük olması, öğretim sürecinde yönlendirmelerin öğrenci merkezli yaklaşımlarla eşgüdümlü olarak sürdürülmesinin önemini işaret etmektedir. Bu durum öğretim ilke ve yöntemlerindeki yapılandırmacı yaklaşımla açıklanmaktadır. Yapılandırmacı yaklaşım, öğrencinin merkeze alındığı, öğretmenin rehber olduğu bir öğrenme kuramıdır. Bu kurama göre, öğrencinin konuyu deneyimleyerek öğrenmesine fırsat verilmelidir. Öğrencinin hem tek

başına hem de iş birliği içinde akranlarıyla grup çalışması yapması sağlanmalıdır (Sönmez, 2019, s. 148).

Sekiz hafta sonunda genel başarı oranının %72,22 olması uygulanan öğretim yönteminin etkili olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Ancak başarısız olan (%27,78) öğrencilerin olması, farklı öğrenme yöntemlerine ve bireysel farklılıklara yönelik olan öğretim yöntemlerinin gerekliliğini göstermektedir.

Sonuç olarak bu çalışma, kültürel sembol ve motiflerin sanat eserleri aracılığıyla öğrencilere aktarılmasının sanat eğitimi sürecine entegre edilmesinin öğrencilerin hem sanatsal hem de zihinsel gelişimine katkı sağladığını göstermiştir.

7.2. ÖNERİLER

1. Öğrencilerin yaş ve gelişim düzeyleri dikkat edilerek kültürel sembol ve motif öğretimi yapılmalı, soyut kavramlar somut örnekler ile desteklenerek sunulmalıdır.
2. Kültürel sembol ve motiflerin yer aldığı ders içerikleri, öğrencilerin yakın çevresi ile bağlantı kurularak hazırlanmalı, dolayısıyla öğrenme süreci daha hızlı, anlamlı ve öğrencinin kültürel farkındalık düzeyi daha güçlü bir şekilde gelişmiş olur.
3. Öğrencilerin kültürel semboller ile doğrudan etkileşim kurmasına fırsat veren müze ve kültürel miras gezileri, öğrenmeyi destekleyici etkinlikler olarak ders planlarına entegre edilmelidir.
4. Görsel sanatlar öğretmenlerine yönelik, kültürel sembol ve motifleri analiz edebileceği hizmet içi eğitimler verilerek öğretim yeterlilikleri artırılmalıdır.
5. Farklı uygarlıkların sanat eserlerinde yer alan sembol ve motifler ile kendi kültürümüzde yer alan sembol ve motiflerin karşılaştırılmalı olarak incelenmesi, öğrencilerin çok kültürlü bakış açısı geliştirmelerine katkı sağlayacaktır.
6. Öğrencilerin kültürel miras konusunu daha iyi tanınması ve anlamlandırması adına, velilere yönelik öğretici rehber materyaller ve dijital içerikler geliştirilerek evde öğrenme sürecine katkı sağlanabilir.
7. Milli Eğitim Bakanlığı'nın "G.5.2.1. Yerel kültüre ait motifleri açıklar" kazanımı doğrultusunda, kültürel sembol ve motiflerin öğretiminde müzeler birer eğitim ortamı olarak kullanılmalıdır.

8. KAYNAKLAR

- Abacı, H. S. (2019). *Anadolu Selçuklu Dönemi Eserlerinde Yer Alan Figürlerin ve Motiflerin Çağdaş Türk Sanatçılarının Eserlerine Etkisi ve Üniversite Özgün Baskı Derslerindeki Kullanımı*.
- Ağaç, S., & Sakarya, M. (2015). Hayat Ağacı Sembolizmi. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1, 1-14. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/253501>
- Akkaş Baysal, E., & Ocak, G. (2018). Öğrenme Ortamında Eylem Araştırması Kullanan Öğretmenlerin Eylem Araştırması Hakkındaki Görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 47, 266-290. <https://doi.org/10.21764/maueufd.348296>
- Akkurt, S., & Boratav, O. (2018). Neden Sanat Eğitimi? *Uluslararası Eğitim Araştırmacıları Dergisi*, 1(1), 54-60. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/611610>
- Ayaydın, A., Vural, Ü. D., Tuna, S., Gökay, M., Alakuş, A. O., & Mercin, L. (2011). *Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Alkaç, P., & Aydoğan, Y. (2024). Geleneksel Motiflerin Türk Resim Sanatında Kültürel Bir Unsur Olarak Kullanılması. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*. <https://doi.org/10.16950/iujad.1565760>
- Altaş, N. T. (2014). Kentsel Dönüşümde Kültürel Miras Değerlerinin Korunması: Erzurum Örneği. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 19(32), 243-260. <http://www.ekanun.net/5747-sayili-kanun/index.html>,
- Arslan, S. (2014). Türklere Ağaç Kültü ve “Hayat Ağacı”. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1). <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/90145>
- Ayaydın, A. (2012). Evrensel Dil ve Semboller Dünyası: Görsel Sanatlar. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 7(3), 259-268.
- Aykut, A., & Koç, A. (2021). Kültüralizm ve Çağdaş Sanatta Kent Olgusu Etrafında Gelişen Temalar. *Journal of Turkish Studies*, 16(3), 845-863. <https://doi.org/10.7827/turkishstudies.49179>
- Azılıoğlu, K., & Yılmaz, M. (2021). Toplumsal ve Kültürel Değişimlerin Sanat Eğitimine Yansımaları. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 443-461. <https://doi.org/10.51725/etad.1034600>
- Başar, (Beis) Mürvet. (1994). *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Görsel İletişimde Piktogram ve Sembollerin İnsan Üzerindeki Etkileri*. <https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/handle/11421/3611?locale-attribute=en>
- Batur, M. (2014). *Cumhuriyet Sonrası Türk Resminde Sembol*.
- Begiç, H. N. (2019). Mevlevilik’te Bir Sembol: Keçe Başlıklar “Sikke, Arakiye, Külâh”. *Türkoloji*, 97, 129-143.
- Beyhan, A. (2013). Eğitim Örgütlerinde Eylem Araştırması. *Bilgisayar ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 65-89. www.joucer.com

- Boydaş, O. (2024). 25. Edmund Burke Feldman'ın Pedagojik Sanat Eleştirisi Yöntemi ve Salvador Dalı'nın "Spider of The Evening"İsimli Eserinin Bu Yönteme Göre Değerlendirilmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* , 42, 389-403. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13980804>
- Bozok, G. (2021). *Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin Görsel Sanatlar Öğretim Programında Yer Alan "Kültürel Miras" Öğrenme Alanına Yönelik Algıları*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Brovchak, L., Starovoit, L., Shykyrinska, O., & Likhitska, L. (2020). *The Impact of Symbolism of Artistic Works on Tourism Development*. 13(2), 77-83.
- Bulduklı, E. (2018). *Anadolu Selçuklu Dönemi Kubadabad Sarayı Çini Figürlerinin Göstergibilimsel Açidan İncelenmesi*.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, K. E., Akgün, E. Ö., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2020). *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri* . Pegem Akademi.
- Cebeci, A. (2018). *Yerel Motif Yorumları*. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=zhh-va7eQKOB2mMQSaFg3g&no=8kRHFZ2fyXSirl_NlqYM6Q
- Cömert Adar, S. (2019). Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin Karşılaştıkları Problemler ve Çözüm Önerileri. *Ekev Akademi Dergisi*, 78, 497-510. <https://orcid.org/0000-0001-6983-866X>
- Çankaya, E. (2006). *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzecilik Bağlamında Korunması*. <http://dspace.yildiz.edu.tr/xmlui/handle/1/6552>
- Çaycı, A. (2008). *Selçuklularda Egemenlik Sembolleri*. İz Yayıncılık.
- Çetin, Y. (2017). Türk Sanatı Bezeme İkonografisi Açısından Tavus Kuşu Figürlerinin Bir Değerlendirmesi. *The Journal of Kesit Academy*, 3(9), 1-17.
- Çetinkaya, G. (2013). Dede Korkut Hikayelerinde Sembol Olarak Meydan. *Milli Folklor*, 25(98), 73-86. <http://www.millifolklor.com>
- Çoban, İbrahim. (2015). Türk İkonografisinde Kartal Motifi ve Çağdaş Türk Resmine Yansımaları. *Idil Journal of Art and Language*, 4(16), 57-80. <https://doi.org/10.7816/idil-04-16-04>
- Çoruhlu, Y. (2011). *Türk Mitolojisinin Ana Hatları*. Kabalıcı Yayıncılık.
- Çölgeçen, Ş., & Şen, E. (2021). Türk Sanatında Bir İmge olarak 'Horoz Sembolü. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(4), 335-353. <https://doi.org/10.26677/tr1010.2021.711>
- Daşdağ, E. F. (2017a). Görsel İletişimin Tarihi, Kültürel Ve Estetik Nesnesi Olan Diyarbakır Surları Ve Sembolik Motifleri. *Dicle Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Dergisi*, 8(2), 307-318. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/432158>
- Daşdağ, E. F. (2017b). Görsel İletişimin Tarihi, Kültürel ve Estetik Nesnesi Olan Diyarbakır Surları ve Sembolik Motifleri. *Mühendislik Dergisi*, 8(2), 307-318.

- Demirezen, S., & Aktaş, G. (2020). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Somut Olmayan Kültürel Miras Öğretimine İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(30), 413-434. <https://doi.org/10.35675/befdergi.699782>
- Deniz, T., & Çağlayan, N. (2022). 1-8. Sınıflar Görsel Sanatlar Dersinin Sanat ve Kültür İlişkisi Bağlamında İncelenmesi. İçinde *Turizm Araştırmaları Dergisi (Saffron Journal of Culture and Tourism Research)* (C. 2022, Sayı 1). <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2276113>
- Duman, H. (2019). Türk Mitolojisinde Ejderha. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 5(11), 482-493.
- Eğinli Temel, A., & Nazlı, K. A. (2018). Kültürün Koruyucu Gücü: Kültürel Semboller. *Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve İletişim Araştırmaları Hakemli E-Dergisi*, 2, 56-74.
- Erdoğan, S. (2020). Steam ve Sanat Eğitimi İlişkisi. İçinde *Selçuk Ün. Sos. Bil. Ens. Der* (Sayı 44). <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1725299>
- Erikan, D. (2020). *Sanat Eğitiminde Görsel Kültür Kuramı ve Sürdürülebilir Kalkınma Eğitimi Bağlamında Bir Eylem Araştırması*.
- Erinç, S. M. (1995). *Resmin Eleştirisi Üzerine*. Hil Yayın.
- Erkan, D. (2017). Günümüz Moda Tasarımında Gustav Klimt Etkileri. *Idil Journal of Art and Language*, 6(39), 3165-3185. <https://doi.org/10.7816/idil-06-39-11>
- Erkaya, H. (2015). *Anadolu Türk mimari tezminatında sekiz kollu yıldız motifi: Osmanlı'ya Kadar*.
- Ersoy, A. (1998). *Günümüz Türk Resim Sanatı (1950'den 2000'e)*. Bilim Sanat Galerisi.
- Fırat, O. (2019). *Kültür- Sanat İlişkisi Bağlamında Resim Eğitimi*. <https://www.proquest.com/docview/2469103340?pq-origsite=gscholar&fromopenview=true>
- Florioti, D. H. (2015). Eski Yakındoğu'da "Nar" Sembolizmine Dair: Bir Derleme Çalışması. *Journal Of History School*, 8(XXII), 19-38. <https://doi.org/10.14225/joh748>
- Giray, K. (2000). *Resim Koleksiyonu*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Göçmenoğlu, B. (2020). *Çağdaş Türk Resminde Metaforik İmgelerin Yinelenmesi*.
- Gökay, M., Alakuş, A. O., Mercin, L., Ayaydın, A., Vural, Ü. D., & Tuna, S. (2011). *Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi* (O. A. Alakuş & L. Mercin, Ed.). Pegem Akademi Yayıncılık. <https://pegem.net/urun/Sanat-Egitimi-ve-Gorsel-Sanatlar-Ogretimi/61871>
- Gökgül, G. (2024). Mevlevi Giysilerinde Sembolik Anlamlar. *Bozok Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 19-35. <https://orcid.org/0009-0006-2113-8692>
- Güner, H. (2021). Eylem Araştırması. İçinde O. Köksal (Ed.), *Eğitim Bilimleri Alanında Uluslararası Araştırmalar V* (ss. 149-184). Eğitim Yayınevi.

- Güven, S., Özerbaş, A. M., Demirkan, Ö., Şahin, Ç., Karabacak Kerim, Ekşioğlu, S., Bingöl, S., Taşgın, A., & Küçüloğlu, A. (2021). *Öğretim İlke ve Yöntemleri* (S. Güven & A. M. Özerbaş, Ed.). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Güvenç, B. (1975). *İnsan ve Kültür*. Boyut Yayın Grubu.
- Halaç, H. H. (2017). Toplumsal Hafızamız Kültürel Mirasımız. *Journal of International Social Research*, 10(52), 1441-1445. <https://doi.org/10.17719/jisr.2017.1993>
- İsayeva, N. (2022). *Güncel Sanatta Kültürel Kodların Kullanımında İmgenin Algısal Etkileri*. <https://www.proquest.com/docview/2802280269?pq-origsite=gscholar&fromopenview=true>
- Johnson, A. P. (2014). *Eylem Araştırması El Kitabı* (Y. Uzuner & Ö. M. Anay, Ed.). Anı Yayıncılık.
- Karaca, N. (2020). Bazı Çini Desenlerine Atfedilen Simgesel Yorumlar. *Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(21), 9-16.
- Karpuz, H. (1990). Eski Eser ve Anıtların Korunmasında Halkın Eğitimi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 34(1-2), 405-408.
- Kasım, K. (2019). *Kültürel Miras Eğitiminin Görsel Sanatlar Dersinde Verilmesine Yönelik Öğretmen Görüşleri*. <https://acikerisim.erbakan.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12452/4855>
- Kayabaşı, N., & Yanar, A. (2013). Türk El Sanatlarında Kullanılan Nazar Motifleri ve Alevilerde Nazar İnancı. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 65, 169-184.
- Kısacık, S. Y. (2019). Osman Hamdi Resimlerinde Etnoğrafik Kültür Varlıkları. *Cappadocia Journal Of History and Social Sciences* , 12, 259-269.
- Koçak, A., & Arun, Ö. (2006). İçerik Analizi Çalışmalarında Örneklem Sorunu. *Selçuk İletişim*, 4(3), 21-28.
- Koroğlu, D. (2017). *Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun Resimlerinin ve Şiirlerinin Göstergibilim İlişkisi Bağlamında İncelenmesi ve Temel Eğitim ile İlişkilendirilmesi*. https://acikbilim.yok.gov.tr/bitstream/handle/20.500.12812/214239/yokAcikBilim_10150669.pdf?sequence=-1
- Mazlum, Ö., & Ekmekçi, H. (2016). Görsel İletişim Tasarımı Eğitiminde Pedagojik Sanat Eleştirisi Yöntemine İlişkin Bir Örnek Olay Çalışması. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 47, 64-73.
- MEB. (2018). *Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*.
- Mercin, L., & Alakuş, A. O. (2007). Birey ve Toplum için Sanat Eğitiminin Gerekliliği. *D.Ü.Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, 14-20.
- Mercin, L., & Alakuş, O. A. (2005). Sanat Eleştirisi ve Pedagojik Eleştiri Yönteminin İncelenmesi. *D.Ü.Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5, 36-46.

- Nemakonde, H. T. (2006). *The Value Od Cultural Symbolsın Adult Education Learning Materials*.
- Oyman, N. R. (2019). Bazı Anadolu Kilim Motiflerinin Sembolik Çözümlemesi. *Ariş Dergisi*, 14, 4-22. <https://doi.org/10.34242/akmbaris.2019.119>
- Öney, G. (1992). *Anadolu Selçuklu Mimari Süslemesi ve El Sanatları*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. https://www.academia.edu/29679679/Anadolu_Sel%C3%A7uklu_Mimari_S%C3%BCsl_emesi_ve_El_Sanatlar%C4%B1_G%C3%B6n%C3%BCl_%C3%96ney_pdf
- Özsoy, V. (2015). *Görsel Sanatlar Eğitimi*. Pegem Akademi.
- Öztürk, İ. A. (2022). *Ambalaj Tasarımında Kullanılan Kültürel Sembollerin Satın Alma Davranışı Üzerine Analizi*.
- Perzycka-Borowska, E., Gliniecka, M., Kukielko, K., & Parchimowicz, M. (2023). Socio-Educational Impact of Ukraine War Murals: Jasień Railway Station Gallery. *Arts*, 12(112), 1-29. <https://doi.org/10.3390/arts12030112>
- Pınarbaş, Y. (2010). *Orta Öğretimde Görsel Sanatlar Eğitimi ve Öğretiminin Önemi*. <https://www.proquest.com/docview/2564571016?pq-origsite=gscholar&fromopenview=true>
- Reason, P., & Bradbury, H. (2006). *Handbook of Action Research: Concise Paperback Edition*. SAGE.
- San, İ. (2021). *Sanatlar, Eğitim ve Kültür*. Yeni İnsan Yayınevi.
- Sankır, H. (2018). Gündelik Nesnenin Sanatsal Dönüşümü: Sıradan Nesnelere Sanat Eserine Dönüşüm Süreci Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme. *Journal of History Culture and Art Research*, 7(5), 524-543. <https://doi.org/10.7596/taksad.v7i5.1664>
- Saracaloğlu, A. S., Eranıl, A. K., Nevşehir, F. B., & Bektaş, H. (2019). *Eğitimde Eylem Araştırmaları*. www.nobelkitap.com
- Soysaldı, A. (2018). Kültür, Sanat ve Beşeriyet İlişkisi. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 305-315. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/609792>
- Sönmez, V. (2019). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Anı Yayıncılık.
- Sönmez, V., & Alacapınar, G. F. (2018). *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Anı Yayıncılık.
- Sönmeztürk, G., İşbilir, S., & Göçer, M. (2022). Selçuklu yıldız Motifinin Mersin Olgunlaşma Enstitüsünde Sanatsal Tasarımlara Yansımaları. *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 48-60. <https://doi.org/10.55044/meusbd.1194796>
- Tavşancıl, E., & Aslan, E. (2001). *İçerik Analiz ve Uygulama Örnekleri İçerik Analiz ve Uygulama Örnekleri*. Epsilon Yayınevi.

- Tekin, B. B. (2012). Anadolu Selçuklu Kültürünü Anlamak: Sanat Tarihi Açısından Bir Değerlendirme. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(32), 21-32.
- Tunçer, M. (2017). *Dünden Bugüne Kültürel Miras ve Koruma*. Gazi Kitabevi.
- Tuzlak, B. (2004). *Sanat Eğitimi ve Çevre İlişkisi*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=orthI717zZvRfMCCoeVRjA&n o=mEY-vEf6LPJMYTwVpWRfKA>
- Tümer Çelik, Y. (2023). Yunus Emre'nin Nebat Şiirleri ve Bitki Sembolizminin Geçmişten Günümüze Sanat Alanında Kullanımı. *Uluslararası İletişim ve Sanat Dergisi*, 4(10), 1-17.
- Uysal, N., & Ceylan Dadakoğlu, S. (2024). Türkiye'de Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı'nın Uygulanabilirliğinin Alan Öğretmenleri Tarafından Değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 22(2), 1349-1383. <https://doi.org/10.37217/tebd.1421709>
- Ünver, E. (2016). Neden ve Nasıl Sanat Eğitimi. *Idil Journal of Art and Language*, 5(23), 865-878. <https://doi.org/10.7816/idil-05-23-05>
- Xiong, Z. (2024). Research on the Application of Cultural Symbols and Local Elements in Graphic Design. *Frontiers in Art Research*, 6(10), 51-57. <https://doi.org/10.25236/FAR.2024.061009>
- Yağcı, U. (2023). *Görsel Sanatlar Dersinde Etkileşimli E-Kitabın Kültürel Miras Kazanımlarına Etkisi*. https://sobider.com/?mod=makale_tr_ozet&makale_id=65247
- Yalçın, Ç., & Özdoğlar, E. (2023). Osmanlı Resim Sanatında Osman Hamdi Bey, Figür ve Mekan Üzerine Bir Araştırma. *Journal of History and Future*, 9(1), 185-194. <https://doi.org/10.21551/jhf.1272116>
- Yıldırım, M. (2022). *Kültürel Mirasın Aktarımında İllüstrasyon Sanatının Önemi Ve Minyatür Sanatıyla Karşılaştırılması*. <https://openaccess.marmara.edu.tr/entities/publication/0f7a4a0b-4b3b-4748-85ff-79a5f11c6d29>
- Yılmaz, L. (2020). Mersin'de Somut Kültürel Miras Bilinci ve Koruma Üzerine Bir Değerlendirme. *AMİSOS*, 5(8), 156-177. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/amisos/issue/55323/724367>
- Yücel, M., & Kayserili, M. E. (2022). Mitolojik Kökenli Öykü ve Figürlerin Nuri Abaç Resimlerine Yansıma Biçimi. *Dijital Communication Journal*, 5(8), 46-56. www.dicoj.com

ÇALIŞMA TAKVİMİ

İP 1: Alan Yazın taranması

İP 2: Ölçme aracının geliştirilmesi

İP 3: Ölçme aracının uygulanması

İP 4: Verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması

İP 5: Raporun (tezin) yazılması

İP*	Aylar											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
İP 1	■	■										
İP 2		■	■	■	■							
İP 3					■	■	■					
İP 4							■	■	■			
İP 5									■	■	■	■

*İP: İş Paketi

İP*	Aylar															
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
İP 1	■	■	■													
İP 2			■	■	■	■	■									
İP 3							■	■	■	■						
İP 4										■	■	■	■			
İP 5												■	■	■	■	■

*İP: İş Paketi

EKLER

EK 1- Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzin Belgesi

T.C.
KONYA VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-83688308-605-114718567
Konu : Dilekçeniz

18.09.2024

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : 17.09.2024 tarihli ve 114527937 sayılı yazınız.

Ortaokul Öğrencilerinin Sanat Eserleri Üzerindeki Kültürel Sembol ve Motifleri konulu yüksek lisans tezinizin 04.04.2024 tarih ve 100190046 sayılı yazı ile Meram Sare Özkaşıkçı Yatılı Bölge Ortaokulu yapılması uygun görüldüğü, ancak okulda 5. sınıflarda resim iş dersinin programda olmaması nedeniyle araştırmanızın 2024-2025 eğitim öğretim yılında ilimiz Meram ilçesi Mehmet Beğen Ortaokulunda yapılması talebinize ilişkin ilgi dilekçeniz incelenmiş olup, söz konusu talebiniz Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Arz/Rica ederim.

Murat YİĞİT
İl Millî Eğitim Müdürü

Dağıtım:
Gereği:

Bilgi:
Necmettin Erbakan Üniversitesi Rektörlüğüne
Meram İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Doğrulama Kodu: 4E21C3B2-22A2-4DB2-824F-CAF1C1A20716 Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>
Sarıyakup Mah. Garaj Cad. No:4 42020 Karatay / KONYA Bilgi için:Ömer GÜNEŞ
Kep Adresi: meb@hs01.kep.tr Şef

EK 2- Veli Onam Formu

Veli Onam Formu

Sayın Veli;

Çocuğunuzun katılacağı bu çalışma, "ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SANAT ESERLERİ ÜZERİNDEKİ KÜLTÜREL SEMBOL VE MOTİFLERİ YORUMLAMASINA YÖNELİK BİR EYLEM ARAŞTIRMASI" adıyla, 9/09/2024 - 25/11/2024 tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Bu araştırmanın amacı, ortaokul 5.sınıf öğrencilerinin sanat eserlerindeki kültürel sembol ve motifleri anlayarak, sanat eserini ve içeriğini yorumlamasını sağlamaktır. Ayrıca öğrencilerin kültürel farkındalıklarını artırmak hedeflenmektedir.

Araştırma Uygulaması: Anket Görüşme Gözlem

Video ve ses kaydı

10 haftalık ders anlatımı ve uygulamalar, Araştırmacı ve öğrenci günlükleri

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve okul yönetiminin de izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çocuğunuz çalışmaya katılıp katılmamakta özgürdür. Araştırma çocuğunuz için herhangi bir istenmeyen etki ya da risk taşımamaktadır. Çocuğunuzun katılımı **tamamen sizin isteğinize bağlıdır**, reddedebilir ya da herhangi bir aşamasında ayrılabilirsiniz. Araştırmaya katılmama veya araştırmadan ayrılma durumunda öğrencilerin akademik başarıları, okul ve öğretmenleriyle olan ilişkileri etkilemeyecektir.

Çalışmada öğrencilerden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir.

Uygulamalar, genel olarak kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden çocuğunuz kendisini rahatsız hissederse cevaplama işini yarıda bırakıp çıkmakta özgürdür. Bu durumda rahatsızlığın giderilmesi için gereken yardım sağlanacaktır. Çocuğunuz çalışmaya katıldıktan sonra istediği an vazgeçebilir. Böyle bir durumda veri toplama aracını uygulayan kişiye, çalışmayı tamamlamayacağını söylemesi yeterli olacaktır. Anket çalışmasına katılmamak ya da katıldıktan sonra vazgeçmek çocuğunuza hiçbir sorumluluk getirmeyecektir.

Onay vermeden önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı : Gözde DURSUN

İletişim Bilgileri :

Velisi bulunduğum ..... sınıfı ..... numaralı öğrencisi ..... 'in yukarıda açıklanan araştırmaya katılmasına izin veriyorum.

(Lütfen formu imzaladıktan sonra çocuğunuzla okula geri gönderiniz*).

Veli Adı-Soyadı:

İmza:

Telefon Numarası :

EK 3- Yapılandırılmış Görüşme Formu (İhtiyaç Analizi)

Sevgili öğrenciler, aşağıdaki resimleri inceleyerek soruları cevaplandırınız. Bu cevaplar yapacağımız bilimsel bir araştırma için kullanılacaktır. Sizin kişisel bilgileriniz alınmamaktadır. Gönüllü katılımınız için teşekkür ederiz. Süreniz 8 dakikadır.

1) Yan taraftaki görselde bulunan kültürümüze ait motifleri bulunuz, resim üzerinde işaretleyiniz ve ne anlama geldiğini yazınız.

2) Yan taraftaki görselde bulunan kültürümüze ait motifleri bulunuz, resim üzerinde işaretleyiniz ve ne anlama geldiğini yazınız.

3) Yan taraftaki görselde bulunan kültürümüze ait motifleri bulunuz, resim üzerinde işaretleyiniz ve ne anlama geldiğini yazınız.

4) Yan taraftaki görselde bulunan kültürümüze ait motifleri bulunuz, resim üzerinde işaretleyiniz ve ne anlama geldiğini yazınız.

EK 4- Katılımcı Olmayan Gözlem Formu

KATILIMCI OLMAYAN GÖZLEM FORMU

Uygulama Yapılan Sınıf Düzeyi:

Tarih:

No	Ölçütler	Yeterli	Yetersiz	Geliştirilebilir
1	Etkinlik öncesinde öğrencilere açıklanan “etkinlik amacı” öğrenciler tarafından açık bir şekilde anlaşıldı.			
2	Etkinlik, öğrencilerin yaş düzeyine uygun bir anlatımla ve ifadelerle gerçekleştirildi.			
3	Etkinlik yaşanırken öğrencilerin ilgisini çekmek için çeşitli materyal veya tekniklerden faydalandı.			
4	Öğrenciler etkinlik sürecinde aktif katılım sağladı.			
5	Öğrencilerin etkinliği engelleyecek veya yarıda kesecek davranışlarda bulunması engellendi.			
6	Öğrencilerden yapılan etkinliğe dair geribildirimler alındı.			
7	Etkinlik süresi içerisinde bitirilebildi.			
8	Öğretim teknolojilerinden yararlandı.			

Görüş ve Öneriler:

EK 5- Araştırmacı Günlüğü

Araştırmacı Günlüğü

Tarih: _____

Dersin Adı: _____

Öğrencilerin Yaşı: _____

1. Dersin Başlangıcı:

- Planlı bir başlangıç
- Öğrencilerin dikkatini çekti
- Hedefler açıkça belirtildi
- Zaman yönetimi iyi

2. Bugünkü Derste Uygulanan

Yöntemler:

- Geleneksel öğretim
- Problem tabanlı öğrenme
- İşbirlikçi öğrenme
- Oyun tabanlı öğrenme
- Diğer: _____

3. Öğrencilerin Katılım Düzeyi:

- Çok yüksek
- Yüksek
- Orta
- Düşük
- Çok düşük

4. Öğrencilerin Anlama Düzeyi:

- Mükemmel
- İyi
- Orta
- Zayıf
- Çok zayıf

5. İletişim ve İlişki:

- Öğrencilerle etkili iletişim
- Pozitif geri bildirim
- Soruları yanıtlama
- Sınıf atmosferi olumlu

6. Derste Karşılaşılan Zorluklar:

- Öğrencilerin ilgisizliği
- Anlamadıkları kavramlar
- Zaman yönetimi
- Teknolojik aksaklıklar
- Diğer: _____

7. Öğrencilerin Gelişimini

Desteklemek İçin Planlarım:

- Ek kaynaklar sağlamak
- Bireysel destek
- Grup çalışmaları
- Velilerle iletişim
- Diğer: _____

8. Bugünkü Derse Genel Bakış (1-10 arası):

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

(1: Çok kötü, 10: Mükemmel)

9. Eklemek İstedığım Düşünceler:

EK 6- Öğrenci Günlüğü

Öğrenci Günlüğü

Tarih: _____

Öğrenci Adı: _____

*zorunlu

1. Bugünkü Derste Öğrendiğim En Önemli Şey:

- Yeni bir kavram
- Yaptığım resim çalışması
- Konu hakkında bilgi
- *Diğer: _____

2. Derste En Çok Keyif Aldığım Aktivite:

- Öğretmenin ders anlatımı
- Yapılan etkinlikler
- Öğretmenin sorduğu sorular
- Sunum
- *Diğer: _____

3. Derste Karşılaştığım Zorluklar:

- Konuyu anlayamadım
- Çalışmamı tamamlayamadım
- Öğretmenle iletişim kuramadım
- *Diğer: _____

4. Bugünkü Derste beni En Çok Etkileyen Şey:

- İlginç bir bilgi (açıklayınız)
- Öğretmenin açıklamaları
- Arkadaşların fikirleri
- Yaptığım resim çalışması
- *Diğer: _____

5. Öğrendiklerimi Geliştirmek İçin Planlarım:

- Konu ile ilgili araştırma yapmak isterim
- Öğretmenle görüşmek
- Arkadaşlarla çalışmak
- *Diğer: _____

6. Bugünkü Derse Genel Bakış (1-10 arası):

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

(1: Çok kötü, 10: Mükemmel)

7. *Eklemek İstedüğün Düşünceler:

EK 7- Ders Sonu Gözlem Formu

Öğrenci Ders Sonu Formu

Adınız: _____

Tarih: _____

Dersin Konusu: Kuş, lale ve göz sembolü /Figürler, Halı ve Kıyafetler / Kartal ve Sekiz Köşeli Yıldız Sembolü (Selçuklu Sembolleri) / Hayat Ağacı Motifi

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyun ve size en uygun seçeneği işaretleyin.

1. Bu derste öğrendiğiniz kuş, lale ve göz sembolü hakkında ne düşündünüz?

A) Çok ilginçti!
B) Biraz ilginçti.
C) Hiç ilginç değildi.
D) Anlamadım.
E)

.....

2. Kuş, lale ve göz sembolü ait bilgileri öğrenmek sizi nasıl hissettirdi?

A) Heyecanlandım!
B) Meraklandım.
C) Sıkıldım.
D) Üzgün hissettim.

3. Derste kullandığımız materyaller (resimler, örnekler) hakkında ne düşünüyorsunuz?

A) Çok yardımcı oldu!
B) Yardımcı oldu.
C) Pek yardımcı olmadı.
D) Hiç yardımcı olmadı.

4. Kuş, lale ve göz sembolü ile günlük yaşamınızda ne kadar karşılaşıyorsunuz?

A) Çoğunlukla karşılaşıyorum.
B) Biraz karşılaşıyorum.

C) Karşılaşmıyorum.
D) Hiç karşılaşmıyorum.

5. Çalışma kağıdında yaptığımız etkinliklerde nasıl hissettiniz?

A) Çok eğlenceliydi!
B) Eğlenceliydi.
C) Eğlenceli değildi.
D) Katılmak istemedim.

6. Kuş, lale ve göz sembolü hakkında daha fazla bilgi edinmek ister misiniz?

A) Evet, çok isterim!
B) Evet, biraz isterim.
C) Hayır, istemiyorum.
D) Hiç düşünmedim.

7. Bu dersin genel olarak sizin için anlamı neydi?

A) Çok anlamlıydı!
B) Anlamlıydı.
C) Anlamsızdı.
D) Hiç düşünmedim.

- Bu derste öğrendiğiniz veya düşündüğünüz başka bir konu hakkında paylaşmak istediğiniz bir şey var mı?

EK 8- Sanat Eserleri Analizi Çalışma Kağıtları

SEMBOL VE MOTİF ÇALIŞMA KAĞIDI

İçindekiler

1) Kuş, Lale, Göz Sembolü.....	2
BİRİKİMLİ ETKİNLİK	4
2) Figürler, Halı ve Kıyafetler	5
3) Kartal ve Sekiz Köşeli Yıldız Sembolü.....	7
BİRİKİMLİ ETKİNLİK	10
4) Hayat Ağacı Motifi.....	11

1) Kuş, Lale, Güz Sembolü

1) Aşağıda verilen sanat eserini sanat eleştirisi basamaklarına göre analiz ediniz.

Eser Adı: Aşık Veysel

Ressam: Bedri Rahmi EYÜPOĞLU

BETİMLEME

- Eserde ne görüyorsunuz?
- Bu hangi sanat formudur?
- Ana konu nedir?

ÇÖZÜMLEME

- Renkler nasıl düzenlenmiş?
- Resimde hangi çizgiler (düz, eğri, kırık) ve şekiller (geometrik, organik) ön plandadır?
- Resmin genelinde hangi doku (yumuşak, sert) var?
- Nesnelere resme nasıl yerleştirilmiş?
- Tekrar eden figür ve nesnelere var mı?
- Eserdeki sembol ve motifler nelerdir?

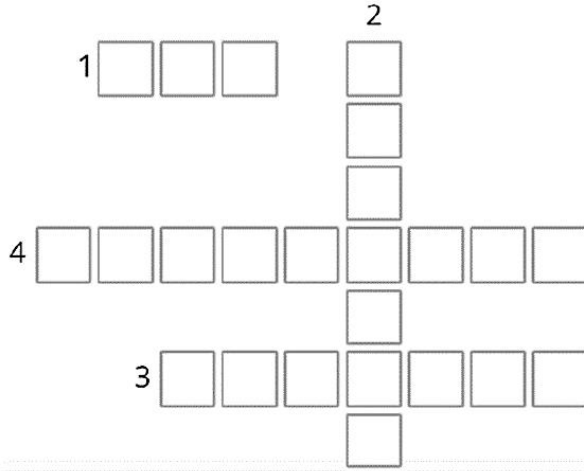
YORUMLAMA

- Sizce bu eserde ne anlatılıyor?
- Renkler size ne hissettiriyor?
- Dokunsanız ne hissedersiniz?
- Nasıl bir ses duyuyorsunuz?
- Nasıl bir koku alıyorsunuz?
- Nasıl bir tat alıyorsunuz?
- Sembol veya motif kullanılmış mı, varsa ne anlatıyor olabilir?

YARGI

- Bu eser güzel mi? Neden?
- Size hediye edilen bu eseri evinizin neresine asardınız?

2) Aşağıda verilen bulmacayı çözünüz.

1- Hangi sembol barış ve özgürlüğü temsil eder?

2- Lale sembolü Anadolu kültüründe neyi temsil etmektedir?

3- Aşık Veysel halk kültürünü hangi sembol ile bağdaştırmıştır?

4- Göz sembolü neyi ifade eder?

SIRA
SENDE

3) Aşağıda verilen soruları cevaplayarak kendi sembolünüzü oluşturunuz ve verilen kutunun içine tahtadaki sembol ve motiflerden yararlanarak sembolünüzü çizin.

- Sembolünüz hangi duyguları, düşünceleri veya değerleri ifade etmek için kullanılacak?
- Sembolünüzde hangi renkleri kullanmayı düşünüyorsunuz? Kullandığımız renkleri neden seçtiğinizi açıklayınız.
- Sembolünüz ne kadar büyük veya küçük olacak? Boyutun sembolünüzün anlamına etkisi olabilir mi?
- Sembolünüze bir isim vermek ister misiniz? Sembolünüzün adı ne olacak?

BİRİKİMLİ ETKİNLİK

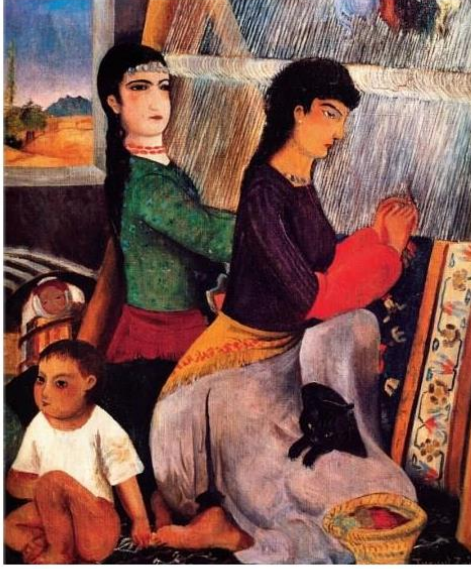
Şimdi hayalinizdeki vazonun tasarımını yapalım! Vazonuzun üzerine ne tür semboller ve motifler çizeceğinizi düşünün.

Etkinlik Adı: Hayalimdeki Vazom

2) Figürler, Halı ve Kıyafetler

Eser Adı: Halı Dokuyanlar

Ressam: Turgut ZAIM

Eser Adı: İki Müzisyen Kız

Ressam: Osman Hamdi BEY

1) Turgut Zaim'in "Halı Dokuyanlar" eserinde Anadolu yaşamına ait hangi sembol ve motifleri görüyorsunuz?	1) Resimdeki müzisyen kızların kıyafetleri kızların sosyal statü veya kimliği hakkında bize ne söyleyebilir?
2) Halıda görülen motifler hangi kültürel veya coğrafi bölgeye ait olabilir?	2) Eserde yer alan müzik aletleri hangileridir?
3) Eserdeki kadınların kıyafetleri günlük hayatınızda giydiğiniz kıyafetlere benziyor mu?	3) Resimdeki kızların duruşları ve yüz ifadeleri hangi duyguları yansıtıyor?
3) Resimdeki kızların duruşları ve yüz ifadeleri hangi duyguları yansıtıyor?	4) Halı ve duvar motiflerinde göze çarpan semboller var mı?

- 1) Aşağıda verilen sanat eserindeki figürlerin modern zamanda nasıl gözükeceğini hayal ederek kıyafetlerini tasarlayınız.

- 3) Kartal ve Sekiz Köşeli Yıldız Sembolü
2) Aşağıda verilen resme göre kartalda dikkatinizi çeken fiziki özellikleri yazınız.

SEMBOLLERİ BULALIM

- 2)Aşağıda verilen sanat eserlerinde ortak bulunan sembolü yuvarlak içine alarak işaretleyiniz.

Mehmet Başbuğ, "Manas Destanı", 2011, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 100x150 cm

Kubadabad Sarayı Çini Örneği.

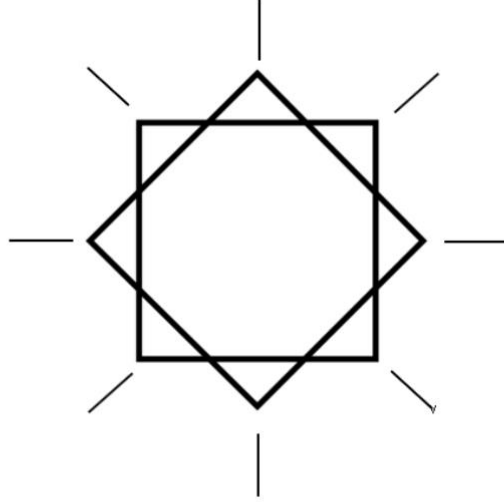
3) Aşağıda verilen sanat eserinde kartal sembolü yerine kelebek sembolünü kullanılsaydı nasıl olurdu, açıklayınız.

4) Aşağıda verilen metni okuyup boşlukları doldurunuz.

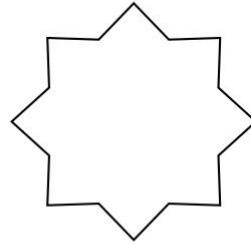
....., Türk kültüründe ve tarihinde önemi bir sembol olarak yer almaktadır. Günümüzde Arnavutluk, Sırbistan, Karadağ'ın devlet bayraklarında yer alır. Birçok spor kulübünün ambleminde kullanılmaktadır. Bunlardan bazıları: Türkiye'nin iki futbol kulübü, BB Erzurumspor ve Konyaspor kulübü' dür. Türkiye' de ayrıca Emniyet Genel Müdürlüğü ve Konya Belediyesi ile Diyarbakır Belediyesi'nin amalarında da vardır. Bugün Konya'da, ...Medresesi'nde bulunan çinilerde, ... Müzesi'ndeki taş kabartmalarda, Sivas'taki ..... Camii gibi birçok mimari yapıda bulunmaktadır. Kullanıldığı döneme, kültüre ve bağlama göre kartal sembolünün anlamı değişebilir. Genellikle, ... gibi anlamları vardır.

- 4) Selçuklu kültür ve sanatının temel figürlerinden biri olan sekiz köşeli yıldız Orta Doğuda bulunan eski uygarlıklarda ve İslam dünyasında sıkça kullanılmıştır. “Selçuklu Yıldızı”nın köşelerinde yer alan sekiz esası **yazınız.**

6) RESMİ TAMAMLAYINIZ.

Sekiz köşeli yıldız sembolünü kağıda çizin ve hayal gücünüze göre kağıdın boşluklarını dolduracak şekilde tamamlayınız.

BİRİKLİ ETKİNLİK

Etkinlik Adı: Yasaklı Kelimeler

KURAL: Sınıf iki gruba ayrılır. Grup içerisinde biri kartlardan birini çeker ve kelimenin açıklanması sırasında, kartta belirtilmiş bazı yasaklı kelimeleri kullanmaması gerekir. Her kelime için 1 dakika süreniz vardır. Pas deme hakkı yoktur. Grup kelimeyi bilemezse oyun diğer takımla devam eder.

- Yapılan etkinlik sonucunda aşağıda verilen tabloya bildiğiniz kelimeleri ve bilemediğiniz kelimeleri yazınız. Doğru bildiğiniz kelimelerin yanına kısaca anlamını yazınız.

BİLDİĞİM KELİMELER	BİLEMEDİĞİM KELİMELER

4) Hayat Ağacı Motifi

- 1) Aşağıda verilen resimlerdeki “**hayat ağacı**” motifini yuvarlak içine alınız.
Hayat Ağacı motifinin anlamı nedir?

Erzurum Çifte Minareli Medrese

Domuztepe'de 'hayat ağacı' motifli kap

5 kuruş

Kayseri Yöresi Hayat Ağacı motifli kilim

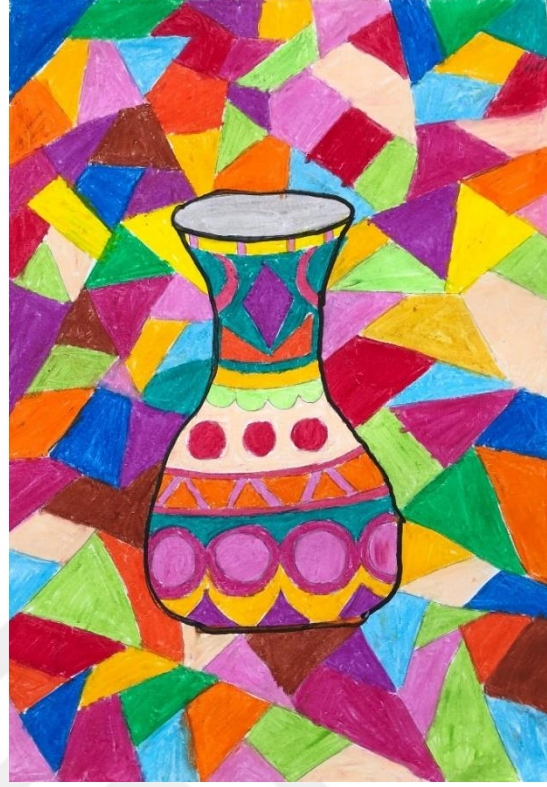

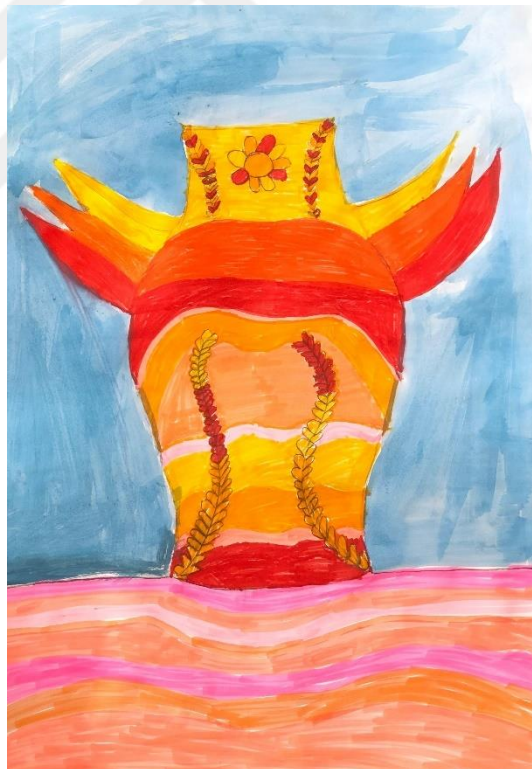
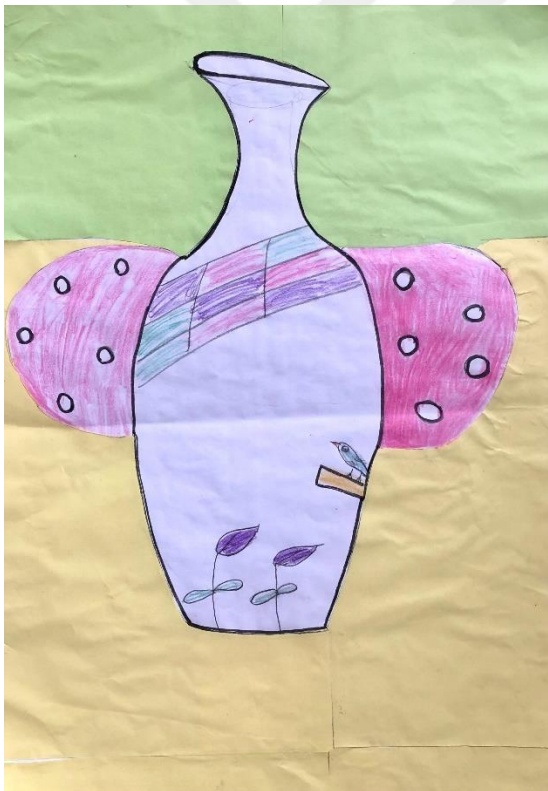
Topkapı Sarayı'n da bulunan Varka ve Gülşah Mesnevisi

2) Kendi hayat ağacı motifinizi oluşturarak bir resim yapınız.

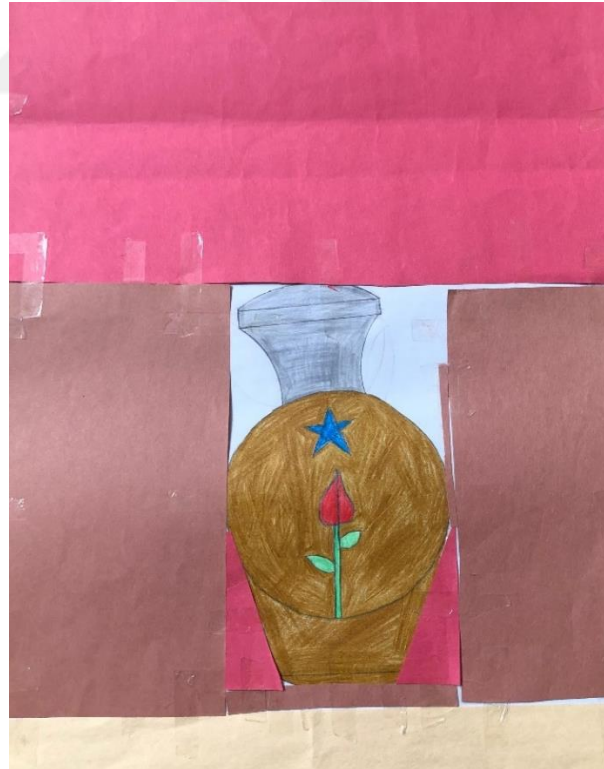
EK 9- Öğrenci Çalışmaları

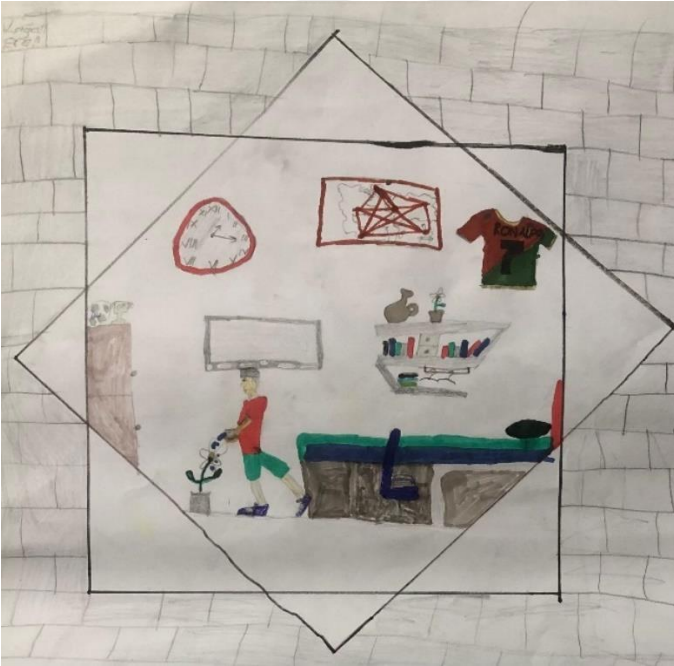
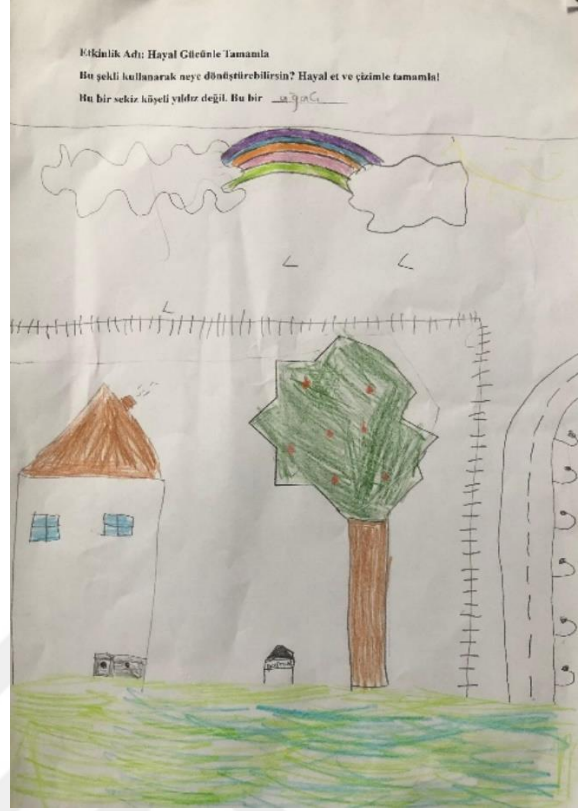
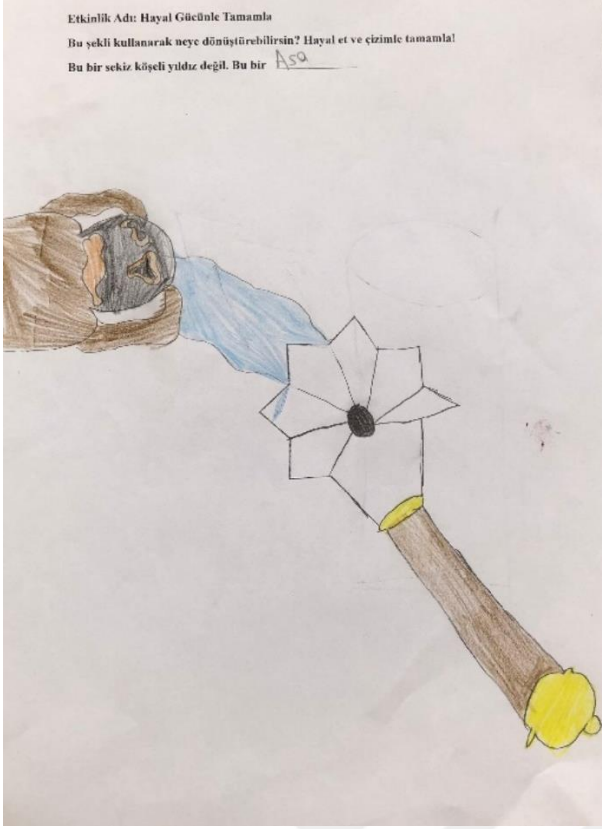

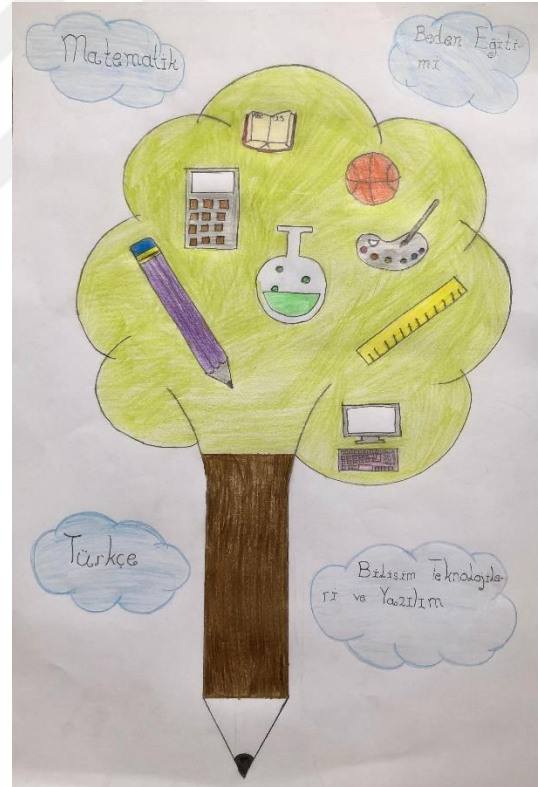
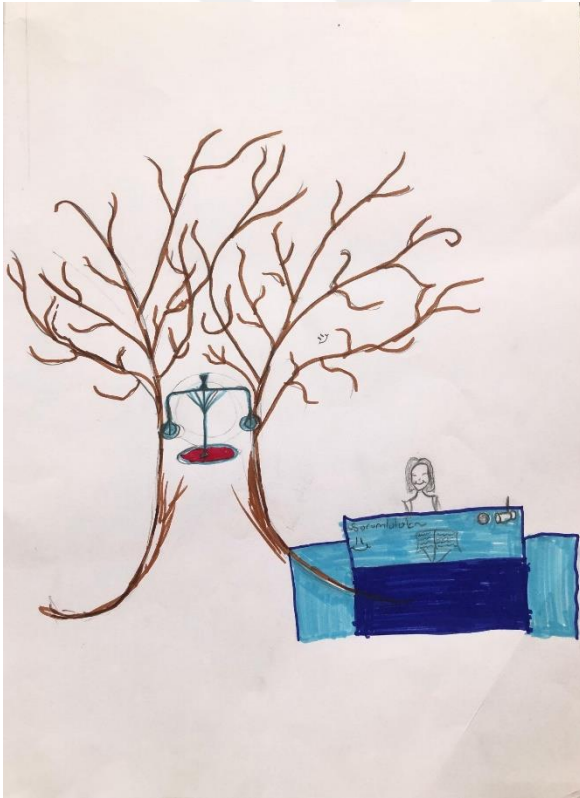
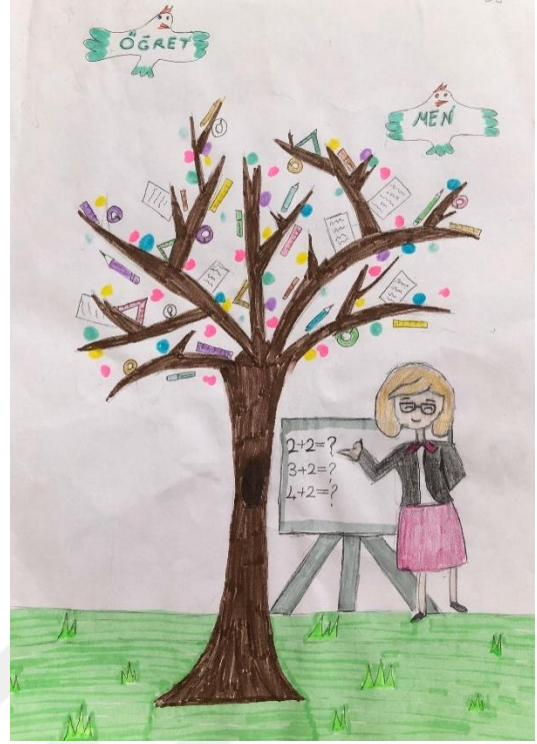
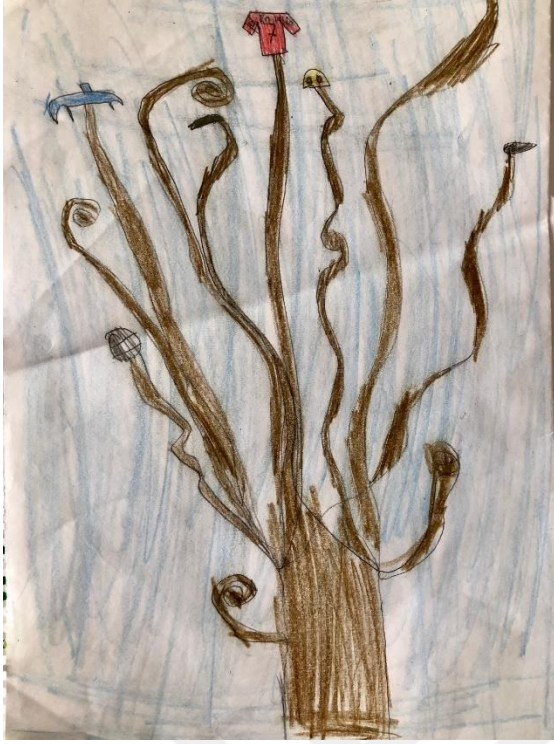

Etkinlik Adı: Hayal Gücünle Tamamla
Bu şekli kullanarak neye dönüştürebilirsin? Hayal et ve çizimle tamamla!
Bu bir sekiz köşeli yıldız değil. Bu bir VAZ VİDİPESİ

EK 10- Ürün Değerlendirme Ölçeği

ÖĞRENCİ ÇALIŞMALARI DEĞERLENDİRME RUBRİĞİ	
Öğrenci Adı-Soyadı: Ö1	Aldığı Puan:
Puanlama Ölçütleri	Verilen puan
Eserler Üzerindeki Sembolik Anlamlar Taşıyan Motifleri Yorumlama (20p)	
Geleneksel Türk Sanatlarında Yer Alan Lale, Karanfil, Hayat Ağacı Gibi Motifleri çalışmalarında Kullanma. (20p)	
Motifleri Anlamlarına Göre Çalışmalarında Kullanma (10p)	
Selçukluların Sekiz Köşeli Yıldızının Adalet, Eşitlik, Hak Anlamlarına Geldiği ve Bu Kavramların Neler Olduğunu Çalışmalarında Gösterme (10p)	
Verilen Konuya Bağlı Kalma (10p)	
Yorumlama (10p)	
Konu ile İlgili Farklı Yaklaşımlar Üretme (10p)	
Konuyu Sanat Tarihi Alanı ile Birleştirebilme (10p)	

